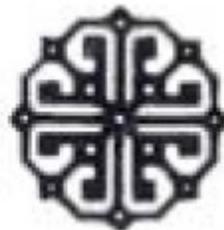

İslâm Klasikleri

RİND İLE ZAHİD

Fuzulî

Şark - İslâm Klasikleri

RİND İLE ZAHİD

Fuzulî

Çeviren
Prof. Dr. HÜSEYİN AYAN

İstanbul, 1993

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI: 2436
BİLİM VE KÜLTÜR ESERLERİ DİZİSİ : 620
Şark - İslâm Klasikleri : 44

Kitabın adı
RİND ile ZAHİD
Yayın kodu
93.34.Y.0002.1064
ISBN 975.11.0673.7
Baskı yılı
1993
Baskı adedi
20.000
Dizgi, baskı, cilt
MİLLÎ EĞİTİM BASIMEVİ

Yayımlar Dairesi Başkanlığı'nın 27.2.1992 tarih ve 1815 sayılı yazıları ile 20.000 adet basılması uygun görülmüş, yine Yayımlar Dairesi Başkanlığı'nın 27.10.1992 tarih ve 8996 sayılı yazıları ile birinci defa birinci parti olarak 10.000 adet basılmıştır.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖNSÖZ	7
FUZÜLİ'NİN ESERLERİ ARASINDA Rind ile Zâhid'in Yeri	9
RİND ile ZÂHİD	17

Ö N S Ö Z

Onaltıncı yüzyıl Türk-İslâm dünyasının en seçkin şâir, bilgin ve mutasavvıf düşünürü Fuzûlî'nin Rind ile Zâhid'i, bugüne kadar Türkçeye çevrilmemiştir¹. Atatürk Üniversitesi'ndeki öğrenciliğim esnasında, rahmetli Kemâl Edîb KÜRKCÜOĞLU'nun, karşılaştırmalı olarak hazırlayıp bastırıldığı metni² görmüş, sonra da Sâlim Efendi'nin Muhavere-i Rind ü Zâhidi'ne rastlamıştım. Her ikisini de okumuş ve Farsça metni daha kolay anlaşılır bulmuştum.

Farsça bilgimi ilerletmek ve eseri Türkçeye yeniden kazandırmak için, K. E. KÜRKCÜOĞLU'nun bastırıldığı metni çevirmeye başladım. Başladıktan bir ay kadar sonra 9.3.1965'te de tamamladım. O günden bugüne kadar, rahmetli K. Edîb KÜRKCÜOĞLU'nun, basılmak üzere, "sunmaktan vazgeçtiği Rind ü Zâhid" çevirisini³, bir gün basılır ümidiyle bekledim. Basılmadığını görünce de uzun yıllar önce yapılmış bulunan çeviriyi, bir defa daha gözden geçirerek, basılmak üzere, Milli Eğitim Ba-

-
- 1 Sâlim Efendi tarafından 1804'te çevirilip 1869'da Tasvir-i Efkâr matbaasında bastırılan Muhavere-i Rind ü Zahid, Farsça aslından çok ağır ve külfetli bir dil, "Münşî"lik endişesiyle kaleme alınmış ve tercümeden ziyade, bir "şerh"tir.
 - 2 Fuzûlî, Rind ü Zâhid, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi 1956, 15-80 s. (Ankara Üniversitesi DTCF yayınları No: 108).
 - 3 a. g. e. s. 9.

kanlığı'na göndermeyi düşündüm. Elinizdeki çeviri, bu düşüncenin ürünüdür.

Rind ile Zâhid hakkında her hangi bir fikir ileri sürmeden, Fuzûlî'yi inceleyebilmek için, O'nun bu eserinin mutlaka okunması gerektiğine inanırım.

Farsça'dan gittikçe uzaklaştığımızı gözönünde tutarsak, Rind ile Zâhid'in Türkçe'sinin okuyucumuzun eline verilmesinin doğru olacağını yerinde bulmak mümkün olmaz!

Farsça metinde rastlanan bazı "ma'na" ve "nükte"lerin bu çeviride tam olarak görülemediği hallerde, o "ma'na" ve "nükte"leri, günümüz Türkçe'siyle ifadeye gücümün yetmediği gözönünde bulundurulmalıdır. Okuyarlardan bağışlanmamı ümid ederim.

Nisan 1989
Konya

Prof. Dr. Hüseyin AYAN

FUZÛLÎ'NİN ESERLERİ ARASINDA

Rind ile Zâhid'in Yeri

Fuzûlî (1498 ?-1556) mahlası ile büyük bir şöhret kazanan bu bilgin şâirin adı: Mehmed'dir. Babasının adı ise: Süleyman'dır. Gençlik hevesiyle şiirler yazmaya başlamışsa da "Bilimsiz şiir, temelsiz duvara benzer..." düşüncesinden yola çıkarak, zamanının hemen hemen bütün bilimlerini öğrenmiştir. Yazdığı eserlerden de bu arzusunu gerçekleştirdiği anlaşılmaktadır.

Fuzûlî, üç dilde (Türkçe, Farsça ve Arapça) eserler vücûda getirmiştir. Bunlar arasındaki "Rind ile Zâhid" hakkında bilgiler vermeden önce, O'nun eserlerinin adlarını sıralamakta fayda vardır. Fuzûlî'nin eserlerini iyi hatırdada tutabilmek için onları manzum ve mensur olarak ikiye ayırıp sıralayacağız:

I. Türkçe Eserleri

A. Manzum :

1. Divân
2. Leylâ ve Mecnûn
3. Beng ü Bâde
4. Terceme-i Hadîs-i Erba'ın
5. Sohbetü'l-Esmâr

B. Mensur :

1. Hadîkatü's-Sü'adâ
2. Mektuplar

II. Farsça Eserleri

A. Manzum :

1. Farsça Divân
2. Sâkî-nâme
3. Esisü'l-Kalb

B. Mensur :

1. Hüsn ü Aşk (Sihhat u Maraz)
2. Rind ü Zâhid
3. Risâle-i Mu'ammâ

III. Arapça Eserleri

A. Manzum :

1. Arapça Divân

B. Mensur :

2. Matla'u'l-İ'tikâd fî Ma'rifeti'l-Mebde'i ve'l-Me'âd

Üç dilde, toplam olarak onbeş eser veren Fuzûlî, daha yaşadığı çağda büyük bir itibara sahip olmuştur. Türk Şiiri'ne, geniş anlamda Türk Edebiyatı'na ve bilim dünyasına kazandırdığı eserleriyle de yüzyılların ötesinde derinden derine etkili olmuş ve canlı kalmıştır.

Şairin anadilinde yazmış olduğu eserler, seven bir kalbin derinden yansıyan ızdırapları ve samimî heyecanları ile doludur. O, üç dile olan güçlü bir hâkimiyeti sayesinde, kullandığı kelimelerin çağrışım yapan bütün anlamlarını mısralarına yüklemiş güçlü bir inançla benimsediği tasavvufun bütün inceliklerinden faydalanmıştır. Onun için Fuzûlî'yi okurken dikkatli davranmak ve bir beytin dokusunu

meydana getiren kelime ve deyimlerin ilk bakışta görülen anlamları yanında diğer çağrışımlarını da düşünmelidir.

Fuzûlî, üç dildeki manzum eserleri ile usta ve bilgili bir şair olduğunu göstermiştir. O'na büyük şöhret kazandıran Türkçe Divânı ile Leylâ ve Mecnûn mesnevisidir. Şâiri ölümsüz yapan bu iki eseri yanında Hadikatü's-Su'adâ'nın etkisi de büyüktür. Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'da şehid edilmesini anlatan bu mensur eser çok sevilmiş ve çok okunmuştur. Mektuplar'ında Nişancı Paşa'ya yazdığı Şikâyet-nâme, yeri geldikçe tekrarlanmış ve dillerden düşmemiştir.

Fuzûlî'nin bazı eserleri alegoriktir. Beng ü Bâde'de semboller geniş bir yer tutar. Şâir, bâde (şarap), boza, arak (rakı), berş (afyon), nukl (meze) ve kebaba, edebî sanatlardan "Teşhîs" ve "İntâk"ın yardımıyla kişilik vermiş ve onları konuşturmuştur. Böylelikle, doğrudan söyleyemediklerini bu semboller aracılığıyla ifade etme fırsatını bulmuştur.

Fuzûlî'nin Rind ile Zâhid'i de bu çerçevede mütalaa edilebilecek Farsça yazılmış bir eserdir. Fuzûlî, Rind ü Zâhid adlı eseriyle Farsça'ya olan hâkimiyetini ortaya koyar. Şâir, bu eserinde en zor konulara girdiği anda, nesir"den nazma geçer. (Bu küçük eserde 75 rubâî, 54 kıt'a, çeşitli yerlerde 18 beyitlik mesnevî, yer yer serpiştirilmiş beyitler ve bir mısra vardır.) İslâm dininin esaslarından gelen, inançtan doğan amel gibi mükellefiyetlerin yerine getirilmesini ele alırken, şiirden ve edebî sanatlardan ustaca faydalanır. En ağır inanç konularını, Rind ile Zâhid'in ağzından, geniş bir çerçeve içinde tartışır. Bu sayede Fuzûlî, Kur'ân-ı Kerim, Hadis, Fıkıh ve Tefsîr'e olan derin vukûfunu ortaya koyar. Kelâm (İslâm Felsefesi)'a, Tasavvuf'a ve Vahdet-i

Vücûd'a dair geniş bilgisini açığa vurur. Rind ile Zâhid'in ağzından biz, ele alınan konularda, Fuzûlî'nin ne düşündüğünü veya bunları nasıl anladığını öğreniriz.

İslâm dininin geniş çevrelerde ve çeşitli milletler arasında yayılıp kabûllenilmesiyle bu dinin öğretilmesi ve Müslüman toplulukların eğitilmesi gerekmiştir. Beş vakit namazın kılınması için mescid ve câmi müesseseleri doğmuştur. Câmi'de, Cuma günlerinde ve bayramlarda hutbe okunurken Müslümanların din bilgilerini genişletmek ve dünya görüşlerini pekiştirmek için vaaz ve nasîhate de önem verilmiştir. Bunun yanında, İslâm ülkelerinde bazı tekke ve zâviyelerin de yavaş yavaş ortaya çıktığı görülür.

Câmilerde İslâm dininin şer'î hükümleri, Kur'ân-ı Kerîm ve Hadislerin zâhirî mânâları ile îmân esasları öğretilirken, genellikle câmilerin etrafında kurulan medreselerde de benzeri eğitim yapılmıştır. Buna karşılık, kökleri çok gerilere uzanan ve adına Tasavvuf denen bilgi kaynağı da tekke ve zâviyelerin eğitim ve öğretim konusunu teşkil etmiştir. Tasavvuf, inanç ve bundan doğan mükellefiyetleri, daha geniş bir açıdan mutâlaa etme temayülünü gösterir. İslâmî inanç ve mükellefiyetlere Allâh korkusundan ziyade Allâh sevgisiyle yaklaşır. Bu durum, zamanın akışı içinde, câmi ve medrese eğitiminin sonucu olarak zâhid tipini; tekke ve zâviyelerde yetişmenin sonucu olarak da rind tipini ortaya çıkarır. İşte Fuzûlî, aramızda dolaşan bu iki tipi, rind ile zâhid'i ele alarak "RİND İLE ZÂHİD" adlı eserini yazmıştır. Bu itibarla Müslümanlar arasındaki bir iki tipi en müsahhas bir şekilde Fuzûlî'nin eserinde görmek mümkündür.

Fuzûlî, "Rind ile Zâhid" adlı bu eserinde mükemmel bir tenkidci ve eğitimcidir. O'nun eğitim ve öğretim, özellikle İslâmî eğitim ve öğretim için eskimeyen düşünce ve metodları bu eserindedir.

Eser hakkında yapılan araştırmalarda varılan ortak sonuca göre, Fuzûlî, bu eserine tasavvuf havası vererek dünya ve kâinâta dair görüşlerini ortaya koyar. Kendi felsefesini Rind ile Zâhid'in ağzından kaleme alır.

Fuzûlî'nin bu küçük eserinde Rind, O'nun gönlünden geçenleri, Zâhid de düşüncesini açığa vurur. Sonunda şâirin düşüncesi duygusunda birleşir. Eserinkısaca özeti şöyle ifade edilebilir:

"... Acem diyarında, vakar sahibi, gayetle Allah'tan korkan ve çekingen bir Zâhid ve bu kişinin Rind adlı bir oğlu vardır. Zâhid, oğlunun zekâ ve istîfadının farkına varınca ona öğütler vermeye başlar. Oğlan bu nükteli öğütlerin biraz daha açık ve kendi anlayacağı biçimde olmasını ister.. Nesirden ziyade nazımdan hoşlandığını imâ eder. Zâhid, Kur'ân-ı Kerîm ve Hadîs'ten şiir ve şâirle ilgili hükümleri okur.

Baba, oğlunu, şeriat bilimlerini öğrenmeye teşvik eder. Rind, öğrenme ve davranışların nelerden ibaret olması gerektiğini öğretmesi için babasını sıkıştırır.

Yazı sanatını öğrenmesinin iyi olacağını söyleyen babasına, Hz. Peygamber'in "ümmî"liğini hatırlatır.

Yazı yazmayı öğrenmenin gerekliliğini kavrayamayan Rind'e, padişahlara yakın olmanın yollarını öğrenmesini öğütler. Rind: "Yaradılmışın varlığından maksat Yaradan'a kulluktur.." cevabını verir.

Bu arada, “Var çiftçilik yap ” öğütünü de benimsemeyen Rind, ticarete de yanaşmaz. Sanatla uğraşmanın, belirlenmiş bir kısmet için sıkıntıya düşmekten başka birşey olmadığını söyler.

Bu tutumuyla, oğlunun câhil kalmasından korkan baba, bilimin faziletlerinden, cehaletin kötülüklerinden örnekler verirse de oğlunda söylenenleri kabûle dair bir emâre göremez. Zâhid, Rind’in her söylenene bir ters cevap vermesinden dolayı üzüntüye kapılır, çektiği emeklere yanar. Dünya nimetlerini elde edebilmek için çalışmanın mecburiyetini söyler. Oğluna daima iyilik ettiğini, kendisinden ise daima sıkıntıya düştüğünü ifade eder.

Babasının bezginliğini anlayan Rind, “Meşakkat sırası bana ulaşınca ve geçim sıkıntısını çekinceye kadar, benim rızkımı senin üzerine yazmışlar..” der.

Zâhid’in “babalık hakkını” ileri sürmesine karşılık da, başının çaresine bakabileceğini, yolculuğa çıkabileceğini söyler. “Sefer” için alınacak tedbirleri sorar! Zâhid, yolculuğun tehlikelerini sayıp döker. Rind de onlardan korunmanın çarelerini anlatır. Eserin bu kısmında, medreselerde usûlleri öğretilen cedel’in mükemmel örnekleri bulunmaktadır. Bu karşılıklı konuşmalarla devam eden yolculuklarında, önlerine bir mescid çıkar. Rind, burasının ne olduğunu sorar.

Zâhid: “Burası Allah’ın evidir. Temiz kalbli sûfîlerin ma’bedidir. Kulluk yeridir. İblis’e buradan geçit yoktur!” der.

Rind: “Mademki bu Allah evidir. Doğruluk ve temizliğin de başıdır.. Bu ev, teklik, doğruluk ve temizlik makamıdır.. Bir kimse, ev sahibi için gerekeni bilmeyince, O’nun evine nasıl girebilir?” der.

Zâhid: “Bozguncularla oturup kalkmazdan, dinden çıkmışlarla karışıp görüşmezden önce bu eve gelmesini, buradakilerin hidâyet nurlarından faydalanmasını..” ister. Rind, mescid’e girmeye razı olmaz. Baba ve oğul birlikte dolaşırlarken, önlerine “feleğe baş çekmiş... cennet bahçelerinden bir bahçede kurulmuş bir binaya rastlarlar. Her tarafından neş’eli sesler fışkırmakta.. kahkahalar arasında sazın sesi duyulmakta..

Rind: “Bu gönül açan yer neresidir? Duyduğum ne biçim sestir?” der. “Bu şeytanın evidir!” cevabını alır! Zâhid şarap’la ilgili âyeti okur. Bunun üzerine, Rind’in, akli başında insanlar gibi sözler söylemeye başladığını görünce de meyhane’ye girmesine izin verir.

Rind, meyhanede gönlü aydınlık olan bir ihtiyar (Pîr) görür. O’nu incelemeye başlar. Bu ihtiyarın görüşü, sır cevherlerinin hazinesini açar; aşk, onun namlılığının, adının süsüdür; akıl, onun çocukluğunun. öğüncesidir! Bakışıyla, şarabı aranan şey yapmış, yaradılışa: “Elde etmeyi ve kalbin cezbesini” vermiş!... Rind, selâm vererek oturur.

Pîr: “Ey delikanlı, garip görünüyorsun, ne iddian var, nereden geliyorsun? Yolunu kaybetmişsen sana kılavuz olayım, bir hacetin varsa yerine getireyim!” der. Burada Pîr’le Rind arasında karşılıklı konuşmalar olur. Rind, Pîr’in dediklerinde, derdinin dermanını bulur. Acele olarak, sıkıntısının hallini ister. Pîr, sâkiye işaret ederek: “Derdsizlik madesi olan, rûhu cilâlayan şerbeti getirtil! Buna katılan “özel katkılarla” da “yavaş yavaş inanç bağını şekilden kesip mânâya ulaştırması, saplantı ipini mecazdan kesip gerçeğe bağlaması..” istenir.

Rind, burada gördüklerinden ve duyduklarından hoşlanır. Babasına dönerek, evvelce kendisine söylediklerini bir daha hatırlatır.

Rind: "Dikkatle fikir gözümü açınca düşündüm ki, mesciddekiler, kendileriyle gururlanmaktadır; meyhaneye çekilenler ise kendilerinde değiller! Mescidde ibadet edenlerin ibadetlerine olan güvenleri, onları gurur sarhoşluğuna atmış! Meyhanenin gafil-lerini, hatayı itiraf etmeleri, gaflet uykusundan uyandırmış!.." gibi sözlerle karşılaştırmalar yapar. Baba ve oğul "İyi", "Kötü", "Hakikat", "Mecâz", "Nefis", "Hevâ ve Heves", "Günâh", "Sevâb"... gibi deyimleri, sağlam bir mantıkla tartışırlar.

Sonunda Zâhid ile Rind, birbirlerine karşı gelmekten vazgeçip "teklik" mertebesine ulaşırlar.

Fuzûlî, son söz olarak: "Fânîlik köyünde, akıllı ile deli birdir. Denizin dibinde taş ile inci danesi birdir. İyi ve kötü sayma işi ortadan kalkınca mescid ile meyhaneye birdir" der.

Fuzûlî'nin böyle demesine rağmen, edebiyatımızda rind ile zâhid tipleri, şâirlerimize dünya ve âhiret düşüncelerini ortaya koyma imkânını vermede en büyük yardımcı olmuşlardır.

R İ N D ile Z Â H İ D

Esirgeyen, bağışlayan Tanrı adıyla!

(R u b â î)

*Ey zâhidlerin secde ettiği, namaz vaktidir.
Ey sana rindlerin heves ettiği, yalvarma
zamanıdır.*

*İster hakikat ehli, ister mecâz ehli olsun,
herkes bir dille sana sır söyler!*

Tanrım, kulluk tekkesinin seçkin mezhepli zâhidleri hürmetine; sonunda ferahlık bulunan kadehin neş'esinden (Allaha tevbe ediniz¹) kötülük meyhânesinin rindlerini nasipsiz geçirmezsın! Yalnızlık köşesinin temiz ahlâklı rindleri izzetine; benlik tekkesinin zâhidlerini (.. Ancak İblis dayattı, kibrine yediremedi..²) sapıklığından uzak tutarsın!

(R u b â î)

*Tanrım, sen beni gururlu zâhid yapma!
Senin huzurundan uzak olan bir rind
yapma!*

1 Sûre: XI. Âyet: 3, 52.

2 Sûre: II., Âyet: 34.

*Yokluğa bir ad götüren kişi yap!
Rindlikte ve zâhidlikte meşhûr etme!*

Mutluluğun doğduğu kulluk evinde, ibâdet tesbihinin başından salevât zinciriyle peygamberliğin sonuncusuna ulaşan zâhid, ne hoştur! Anlayış güzelliğinin meyhânesinde irâde kadehini, şeriat sahibinin elinden alan bir rind ne hoştur! Aynı zamanda yola giriş tekkelelerinin bir köşesine çekilerek onun tarafından kabûl olunmanın çaresini araştırır ve tarikate girmenin zevkına ulaşır; ona uymanın yolunda bulur.

(R u b â î)

*“Ey zâhidlerin arı gönüllerinde olan, ışık
senden!*

Şeriat binası, abadanlığa, senden

ulaşmıştır!

*Kırklar Meclisi'nde; dostlar birer birer,
rindçesine, şarâbı senin elinden içmiştir! der.*

Allâhım, peygambere, onun temiz soyuna ve pâk dostlarına selâm eyle!

Bundan sonra, riyâ tekkesinin zâhidi ve hatâ meyhânesinin rindi olan nasipsiz FUZÛLÎ, bakmasını bilenlerin toplantılarında ve hüner sahiplerinin meclislerinde, hikâyenin anlatış teranesini şu biçimde duymuş ve rivâyet kadehinin tortusunu bu yolda tatmıştır, ki : Acem

diyarında, vakar sahibi, gayetle Allahtan korkan ve çekingen bir Zâhid vardı. Söylendiğine göre, şöyle derler :

(M e s n e v î)

Dünya kavgasından kurtulmuş bir fakih; mihrapların beli ona saygı göstermek için büyük, tâc sâhipleri bile onun ayağının tozuna muhtac; onun pabuçlarından feleklerin başına tâc yapılsa yeridir!

Vuslat yolunda ona uyan, Allâha yakınlık ve O'ndan kabûl görmeyi dileyen; kabûl makamının başında oturan bu kimsenin ilâhî cezbeye kapılmış dervişleri vardı. Her iki dünyaya bayrak açmış ve her bilimden nasibini almıştı. Bu zâhidin Rind adlı bir oğlu vardı. Kavrayış yönünden, zamanının bir tanesiydi. Henüz yüzünde tüy bitmemiş ve yaratılışındaki hikmetin mânâsını anlama gücüne ulaşmamıştı:

(R u b â î)

*Erdem ve olgunluk bahçesinden bir güldü.
Ululuk ve makam mâdeninden süslü bir
cevherdi.*

*Aydın zihninin cilâsıyla parlaktı.
Hâsılı davranış hoşluğu ile terbiye
güzelliğinin aynasıydı.*

Zâhid, oğlunun zekâsının, istâdat güneşinin pırıltılarının kıvılcımını görüp ferâsetinin

başlangıcından makbul olacağını anlayınca, bir gün oğlunun yüzüne öğüt kapılarını açtı; ona öğüt vermeye başladı : Ey gönül bağlayan oğul; Ey kutlu tohum! Bil ki, ilâhî hikmetin gereği ve gücünün irâdesi ile insan varlığının çamuru, tabiatın tersine yoğurulmuştur. Onların yer aldığı hakikatler defterine, alın yazıları değişik çizilmiştir. Bunların bázısını "Allâhın doğru yola sevkettiği hidâyete ulaşır"¹⁾ âyetince "Dilediğini değerli kılar"²⁾ makamına ulaştırmıştır. Bazısını "Allâhın saptırdığına hidâyet yoktur"³⁾ âyetinin gereği, "Dilediğini zelîl eyler"⁴⁾ hükmüyle alçaklık çamuruna batırmıştır. Öylece kararlaştırılmıştır ki, herkes çalışmasının güzelliğiyle kendisine takdir edilen dereceye ulaşır. Her kişi gayretinin mükemmelliğine göre, kendisine ayrılan rızkı yudumlar. Dünyanın düzenini bozan yaşlanmanın gereği, kazâya güven olmaz! Âdem Oğlunun birbirleriyle kaynaşmasını bozan üşenmeyi gerektirici kadere de inanılmaz! Koşu yollarında isteklerin elde edilmesi ve meydanlarda bağış kapılarının açılması, bunların hepsi bu yoldaki binitlerin koşmasına ve bunları seçmedeki himmetle birlikte verilmiştir. İşin başında, hiçbir

1 Sûre: XVIII., Âyet: 17.;

2 Sûre: III., Âyet: 26.

3 Sûre: XIII., Âyet: 33.;

4 Sûre: III., Âyet: 26.

kişiyi aşağılık töhmeti altında bırakmasın ve istek yolunda, bir bahane ile çalışmaktan el, etek çekmesin deye, hepsi "Hiç bilenlerle bilmeyenler, bir olur mu?"¹⁾ âyetinde denenin ele geçirilmesine, "Hakikaten insan için çalıştığından başkası yoktur!"²⁾ tenbihine mukabil aklın kulağı açılmıştır! Bu sözden murâd olunan şudur: Şimdi senin aslında varlığı düşünülen erdemlerin izlerini, gerçekten dışarı vurarak gösterme zamanıdır! İç dünyasında, kaybolmuş cevherler mahzeni olan latif vücûdunu, görünüşüyle de ortaya koymanın zamanıdır!

(M e s n e v î)

*Rind, bu nükteyi Zâhid'den duyunca,
acemiliğinden aslına ulaşamadı!*

Gönlümün sıkıntısını bilensin!

Bütün müşkilimi hallet!

*Gerçi hüner kapılarını açtın, söz incisine
açıklığın, fesâhatın yardımını verdin!*

Sözü karıştırmaktan gaye nedir?

*Bana açık olmayan sana gizli kalan şey
nedir?*

*Bundan maksadın bana, olgunluğunu
göstermekse, Üstadlarının hepsine
"Rahmet" olsun!*

1 Sûre: LXIII, Âyet: 39.

2 Sûre: XXXIX, Âyet: 9.

*Vaaz ve öğüdün başını tutup, sözü
karıştırmaktan vaz geçmelisin!
Söze, mazmûn perdesi yapmayasın! Sırlı
söz arayanların gönlünü kırmayasın!
Mânânın aslı, sözü süslemek değildir!
Herkesin anladığı "söz"dür.
Kabiliyetli kişilerin öğüdünü dinle :
İnsanlara, akıllarının derecesine göre
konuş!") dedi.*

— *Zâhid* : "ey Rind, sözünden, mensur cümlelerden nefretin ve manzûm olanlarına hevesin anlaşıldı. Karışık mensûr cümlelerden nefretin, bunların kavramasındaki kusurdan olduğu için mâzûrsun! Bunu anladım. Ama Al-lâhın ve peygamberin merdût saydıkları nazmı sevmen ve ondan hoşlanman neden? Nazmın yalanda aşırılığa vasıta olduğu için şerîat yolunda gidenlerce adı kötüye çıkmıştır. Senin hatırındadır ki :

(K ı t ' a)

*Yalanı başkasına ileten, yalancının yerini
tutar.*

*Akıl onun varlığını hiçe sayar!
Sözün başını yalana bağlamanın sebebi ne?*

Yalan, düşük itibarının sebebinin kendisi de bilir!"

dedi.

— *Rind* : “Ey Zâhid, ‘Biz, O’na şiir öğretmedik’²⁾ âyetinin mânâsından anlaşılan, şiir, peygamberden başkasına Tanrı’nın öğrettiği şeydir! Ona ihânet ise yanlıştır! “Şüphesiz, şiirde hikmet vardır”²⁾’ın mânâsı öyle görünüyor ki, nazım, Muhammed Mustafa’nın râzı olduğu bir davranıştır. O hâlde nazmı kötölemek utanma eksikliğidir. Şunu bil ki, şiirin faydalı yalanı, zararlı doğrucu nesirden daha iyidir. Doğrusu, şöylece söylemezsen eğer yalandır :

(R u b â î)

*Şeriatde, yalan söz söylenmez!
Yalan, meşrû değildir, mâkul de değildir!
Şiirin bu pâyesi yeter ki, onun kisvesine
bürünen bu çeşit yalan bile herkesçe
makhbûldür!"*

dedi.

— *Zâhid* : “Ey Rind, yalancıları alkışlamakta vaz geç! Çok çalışkan ol ki, sanat, bunu öğrenmekten iyi, ilimden daha şerefli. Hatırında olsun, yaşadığın sürece itibarını artırır, öldükten sonra da onun iyiliği, hatırlanmanı sağlar! Bil ki, bu gün neye heves edersen yarın unutursun! Hatırlayınca özlem çekersin! Hasret âhı ile içini yersin!

(K ı t ' a)

*İnsanın hamurunda, aklın feyzi bulunur.
Hepsinin tam toplamı, Tanrı'lıktan*

aşağıdadır :

*Lâkin görünmeyen fazîlet ve hüner,
çalışmadan, gayret etmeden, kuvveden
fiile çıkmanın meydanına gelmiyor.*

*Kişi, akıl ve hisleri, her hüneri kazanmak
için bir fırsat ve bir iş öğrenmeye ganîmet
bilmezse; âzâsı gevşeyince pişmanlık fayda
etmez!*

*Elinde âlet olmayan ustanın elinden hiçbir
iş gelmez!"*

dedi.

— *Rind* : "Ey Zâhid, iyi dedin! Öğüt cevherini deldin! Ama benim elinden bir iş gelebilmesi için, senin tarafından bilgi yoluna yöneltilmem gerekir!

(K ı t ' a)

*Ben, şimdi yokluktan varlığa gelmişim!
Âlemin geliş ve gidişiyle kaidesinden
haberim yoktur!*

*Senin bu âlemde ömrün olduğunca, beni
doğru yola yönelt.
İşin gidişi nasıl oluyor? Kaidesi nedir?*

İnsan, nefis olgunluğuna iki şekilde sâhipti : o ikiden nefsin keyfiyeti olgunluk ne-

şesine götürüyor! Birincisi : görünen varlığıdır, onun başlangıcı, babasının emeğidir! İkincisi : mânevî varlığıdır! Onun başlangıcı da görmesini bilen mürşidin yol göstermesidir! Mâdemki tamamlama pâyesi ikincisindedir, mürşidin babaya öncelik kazanması, bu cümleden açıkça anlaşılır! Bunu bil!

(K ı t ' a)

*Bilgi, yaşlı mürşidin nefesini bereketinden,
Dervişlerin ölü vücûduna gelen bir rûhtur!
Dervişin hayatı, pîrin nefesinin*

feyzindedir.

Çünkü, nefesin canı vardır, derler!"

dedi.

— *Zahid* : "Ey Rind, mademki bilim ve sanata kabiliyetin var, fayda ve zararın sonunu gözönüne getiriyorsun; sanat öğrenmeden önce bilime rağbet gösteresin ve bilim yolunun çölleri aşasın! Bu güzeldir! Çünkü ilim, rûhânî tatlar zincirini kıyılatır ve Tanrı sırlarını bilmeye vasıta"dır!" dedi.

Şöylece demişlerdir :

(K ı t ' a)

*Bilim Hakkı bilme cevherinin elde
edildiği bir denizdir!*

Bilimin değerini bilginlerden sor!

Bilimin tadını câhil ne bilsin?

— *Rind* : “Ey Zâhid, bilim öğrenmenin iyi olduğunu söylüyorsun! Benim de bunu elde etmemi diliyorsun! Şimdi öğret de öğreneyim! Onun ışığı ile de can mumumu alevlendireyim!” dedi.

(R u b â î)

*Onu et ki bereketinden bir isteğe ulaşayım!
Kulavuzluğunla bir yere varayım!
Varlık iddiâsı, irfandan başka bir şey
değildir!
Doğru yolumu göster de iddiâ ettiğime
ulaşayım!*

Sonra Zâhid, bir sahifeye, “elif”in şeklini çizdi. Rind, onun anlamını sordu. Zâhid : “Bu bilimler hazinesinin kilidi ve kendi kendine ayakta durmaya gücü yeten Tanrı’yı bilmenin esasıdır. Başlangıçta, kalem, ‘levh’in üzerine işaret koyunca, birden ancak bir çıkar, kâidesi gereğince, kendisine “elif” şeklinde tecellî verdi’ dedi.

(R u b â î)

*Elif, hececilerin defterinin başında, bir
harftir.
Zekâ bahçesinin süsü olan bir servidir.
Bâzen derd, bâzen devâ şeklinde
görüntüye sâhip,
Binlerce görünüşü olan bir “TEK” tir!*

— *Rind* : “Ey Zâhid, bu yazı öğretmenin başlangıcıdır! Yazı öğretmenin, Tanrı’yı bilmenin şartı olduğu düşüncesi yanlıştır. İrfan yeteneği yazıya bağlı değildir. Peygamber Hazretlerinin ummî oluşu bu mânâya tanıktır”, dedi.

(K ı t ' a)

Yazı bilmenin, Tanrı’yı bilmenin sebebi olduğunda, kitapları bir araya getirmiş olan fâkîh’in şüphesi var!

Yazının, Tanrı’yı bilmenin menşei olmadığına yâkîn hâsıl edememiştir. Eğer yazı ise, o yazı (h a t), gül yanaklıların yüzündeki yazıdır!

Yazı bilgisini kazanmak, dedikoduyu güçlendirmektir.

Tanrı’yı bilen konuşmaz, lâldir!

(K ı t ' a)

Astronomi, dilbilgisi, fıkıh (İslâm Hukuku) ve felsefe bilmek, akli yüceltmek ve sözü süslemek içindir.

Hak ehlinin bunlara ihtiyacı yoktur!

Çünkü,

Tanrı’nın yakınında akıl şaşkın, dil suskundur!

— *Zâhid* : “Ey Rind, yazı bilme Tanrı’nın bir feyzidir. Öncekilerin risâlelerinden ulaşılan

faydalı alarak onunla sonrakilere ulaştırmak için din kurucularının sözlerini mütalaa yolu ve yakın ehlinin yolunun devamıdır," dedi.

(R u b â î)

*Yazı sanatından bir eser olmasaydı;
Peygamber'in bildiğinden bize kim haber
verirdi!*

*Mademki yazı, hüner ehlinin devamını
sağlar;*

*O halde, Billhâhi, yazıdan daha hoş hüner
yoktur!*

— *Rind* : "Ey Zâhid, yazı bilme, kitapları okumayı sağlar. Kitapları okumak, meselelerde ihtilâfa yol açar. Meselelerdeki ihtilâf başıboşluğu istemek, bilgisizliğin delilidir," dedi.

(R u b â î)

*Hünerliler de hep aykırı meşreplidir!
Kitaba herkes kendi düşüncesini yazar!
Onların yazısını bilmediğim, mutlaka
iyidir!*

*Hiç olmazsa, kalem gibi, her yazıdan
başım dönmez!*

Bunda şüphe yoktur ki, kitap okumanın çokluğu, şüpheyi gidermez, belki şüphenin artmasına sebep olur!

(R u b â î)

*Ne kadar çok kitap okursan,
İşinde daha çok şaşırırsın!
Yazının karaltısı, akılların okuduğu
Şaşkınlık kalesinin bir şehridir.*

— *Zahid* : “Ey Rind, gerçi bu şerefli bilim ve hoş teknik bilimleri mütâlaa yolu değildir. Bari makama ve padişah katına yaklaşma yolunu öğren! Yüce himmetliler, sadaret ve vezirlik payesine bu sanatla ulaşmışlardır. Dünyayı elinde tutmanın tadına ve ondaki işleri görmenin tadına bu vesile ile tatmışlardır,” dedi.

(K ı t ' a)

*Yazı bilmenin yardımıyla bir kimsenin
ayağını sevgi ve itibar ovasına basması ne
hoştur!
Kişiliksizlikten, acizliğin adını “kanaat”
koymaz!
Acze gönül vermez! Derecesini yükseltme
yolunu arar!*

— *Rind* : “Ey Zahid, Bu dediğin, üzerinde ömrün tüketildiği dünya hesabını yüklenmekten ibarettir. Dünya hesabı ise, sonu ceza ya varan ahiret hesabını içine alır. İki âlemin de hesabını verme durumu hesapsızlıktır. Bu yol, iki âlemde de azap çektirir,” dedi.

(R ū b â î)

Yolunun sonu yanlış olan bilimi, akıllı nasıl beğenir?

İnançın başlangıcı, kişiyi yerinden eder, Hak yolundan ayırır, haksızlığa bağlarsa nice olur?

Doğrusu, saltanatın değerinden gaflette olan bir cahil, sultanlara yaklaşmaya eğilimi olan bir bilginden iyidir. Şöyle demişlerdir :

(K ı t ' a)

Nefsine, nimete kavuşmanın yoluna yön vermezse de cahillik derecesi, en kötü mertebedir. Gene de, hüner erbabının sultanlara yaklaşmasına sebep olan ve makam gereğini duyuran bilimden iyidir.

— *Zahid* : “Ey Rind, mademki yazı sanatından tiksiniyorsun, her an onu bırakmaya bahane ararsın, bari benim öğüdümü kabul et! Padişahlara hizmet etmenin kurallarını hatırlarında tut! Zira padişahlara hizmet, mutluluğu içine alır, padişahlık ve saltanat payesidir,” dedi :

(K ı t ' a)

Senin terbiyenin olgunluğu, padişahlara doğru yol verirse, iki cihanda da muradını bulman ümid olunur!

Dünya nimetinin neş'esi, padişahların iltifatındandır.

Ahiretin rahatlığı, suçsuzların yardımındandır.

— *Rind* : “Ey Zahid, mademki yaratılmışın varlığından maksat Yaradan’a kulluktur, yaratılmışın yaratılmışa kulluğu yaraşmaz! İnsanı insana tercih sebebi, Tanrı’yı bilmektir; dilencilik ve padişahlık rütbesi değildir! Bil ki, padişahların beraberindekiler daima kederlidir. Sultanların yakınları daima aldatılmışlardır. Makbul görünenler, edebe uymanın acısını çekerler! Uzaklaştırılmış olanlar, öfkenin korkusunu çekerler. Bu işe heveslileri, dünyaya tapanlarda ara! Bu öğüdü, bilim rütbesini arayanlara söyleme!” dedi.

(K ı t ' a)

Makam elde etmek için ömrünü, hakanların ve sultanların hizmetinde geçiren kişi, kıyamet gününde hangi özürle, Tanrı yönüne bakar? Şaşarım!

— *Zahid* : “Ey rind, mademki hakanlar hizmeti için yaşlısın, sultanlara yakın olmanın tadından haberin yok, o halde sevap yolu olan çiftçilikten biraz nasiplen! Zira tarlaya bir tohum atan kişi, iki cihan evini mâmur eder!” dedi.

(K ı t ' a)

Var çiftçilik yap! Çiftçiliğin bereketi umumdur!

Hem sana yeter, hem de bütün yabanî hayvanlara ve kuşlara! Sakın kusur etme! Onun ürününden hem kendin nasiplenir hem de başkalarına verebilirsin!

— *Rind* : “Ey Zahid, ziraat bir ziyandır! Menfaat ümidiyle bir sıkıntıdır! Rahat isteğiyle daima tohum serpmek gerekir. Kendini, ürünü gözler yapmaktır. Bu ise hayatın eksilmesini isteme şeklidir. Ölüm zamanını yaklaştırmaktır. Bu bilimin gerçeği bellidir : İrfan sahipleri katında çirkin sayılır!” dedi.

(K ı t ' a)

Gerekli harcamayla ziraat yapan kişi, ürün ister ve onu gözler! Böyle yola girmeyi, akıldan dışarı bil!

Ömrünü kısaltır da haberi yoktur!

— *Zahid* : “Ey Rind, eğer çiftçilik işini zor görüyorsan ve ziraatta çalışmayı faydasız sayıyorsan, ticaret yolunu seç! İstenen gülü onun bahçesinden derle! Bu nimetlenme yoludur! Kişinin ihtiyacını giderme yoludur!” dedi.

(K ı t ' a)

*Halkın ihtiyacı, öldürücü bir hastalıktır!
Tanrı'nın bereketinde o hastalığa ilâç
vardır!*

*Tanrı'nın bereketi, sanki halkın ihtiyacını
gideren tüccarın çalışmasıdır!*

Rind : “Ey Zahid, ticaret, bir sevdadır. Menfaat arayışı, halkın ihtiyacı ve dileğin yeri ne gelmesi için iyisini satın almak gerekir. Fiyatın yükselmesini gözetmek lâzımdır. Bu ma'nada halkın ihtiyacının çokluğu arzusudur. Faydalanmak isteğiyle yani kendi iyiliğini halkın kötülüğünde görmektir. Bu yol, insanlık yolundan uzak, irfan sahipleri yanında da hoş gitmez!” dedi.

(K ı t ' a)

Geçim için alış veriş eden kişi, malı daima ucuza alır, pahalı satar. Onun muradı kendi yararına halkın aldatılmasına vardığı için, rahatı az, zahmeti çoktur.

— *Zahid* : “Rind, mademki ticaret yoluna gitmiyorsun ve bu sermayeden faydalanmıyorsun bari anlayış göster de sanat pazarlayanlardan bir sanat öğren! Sanat, minnetsiz bir kısmettir. Geçim güzelliğinin devamına sebeptir. Kazananın kazancından hem kendisinin

hem de başkasının yemesi, kazanan için yeterli bir berekettir.” dedi.

— *Rind* : “Ey Zahid, sanatla uğraşmak, belirlenmiş bir kısmet için, sıkıntının devamıdır. Sonu gaflete varan nefis kulluğudur. Yani geçim aramadan, başka olgunluk kazanılmaz ve bütün kısmet aramayı nefis olgunluğu bilmeli! Bilesin ki, usta, sabahdan akşama kadar kısmeti için sıkıntıda. Akşamdan sabaha kadar yorgunluğunun gidermek için uykudadır. Nazlı ömürceğizi böyle uykuda ve yeme içmede geçirmek kolaydır. Bu kadarcıkla da yetinmek cahilliktir.” dedi.

(K ı t ' a)

Hayatını sanat öğrenme yolunda harcayan kimse, uykudan başka rahat göremez! Ne biçim ömürdür ki, hayat için daima sıkıntısı sıkıntı için hayatı vardır.

— *Zahid* : “Ey Rind, bana muhalefet gösterdiğin ve çeşitli bahane kapılarını açtığın bu yolda, bilimlerden ve sanatlardan bir nasip alamamandan ve irfan fidanından bir meyve yeyememenden korkuyorum! Senin taliinin yola girmesi, ut edep kazanmada himmetinin dik başlılığı başkalarına kalır! Cahilliğin ıslaklığı, kalb ocağındaki bilim zevkinin sıcaklığını söndürür. Bilgisizlik ayıbını hüner sayarsın! Bilmezliği iyi bilirsin! İyi sanırsın!” dedi.

(K ı t ' a)

Kişi cahilliğini itiraf ederse, ayıp değildir. Her bilgin başlangıçta cahildir. Cehaletini itiraf etmek, ilim sınıflarından bir sanattır. Nefsin ayıbı, cahilliğin ayıbından gafil olmaktır. Gerçi her noksan olana mükemmellik kondurmak yersizdir. Ama noksan olan, kendi noksanlığını bilirse, bir bakıma mükemmelliktir!

— *Rind* : “Ey Zahid, bilgi ve sanat öğrenmekten gaye, Tanrı’yı bilme ise, Tanrı’yı bilmenin kapsamı bu ufak şeylerin suçlamasından arınmıştır.” dedi.

(K ı t ' a)

Tanrı’yı bilme, bilginlik ve akıllılığın ötesindedir. Akıl ve ilim, Tanrı’nın söz ve fiilinden kör ve sağırdır.

Hangi akıl, işin esasına, olduğu gibice ulaştı?

Hangi bilgin, halin sonundan haberdardır? Bilim bahsinden elde edilen şey gönül sızısıdır, etme!

Öğrenme endişisinin faydası baş belasıdır, çekme!

Bu söylediğin yoklamalarla benim görünüşteki derecemi artırmayı araştırıyorsun, doğ-

rusu, bir kimse ne kadar fazla cahilse, varlığı o kadar fazladır. Çünkü bilgin, geçim hususunda kendi tedbirine güvenir. Cahil ise işini Tanrı'nın keremine havale eder. Şüphesiz, Yaradan'ın kereminin sonucu, yaratıkların tedbirinin eserinden fazladır. Kısmette, Yaradan'a minneti kendisinden tutmak uygun değildir. Hüner sahiplerinden bazıları şöyle demişlerdir :

(K ı t ' a)

Akıllı adam bir cahile : "Niçin benim değilsin! Gamdan kederden uzaksın! Ben bu akıl ile nasipsiz ve fakirim! Sen o cahilliğinle neşeli ve sevinçlisin!" dedi.

Cahil : "Sen bilmiyor musun ki, ben saygı değer, sen ise kahra uğramışsın! Ben Hakk'ın lutfuna tevekkül ederim, Sen ise kendi tedbirine gururlanırsın!" dedi.

— *Zahid : "Ey Rind, kısmetin artması, Tanrı'nın yardımına işarettir. Azlığı ise O'na ihaneşin nişanıdır. Olmaya ki Tanrı, cahili yardımına ulaştırı ve bilgini de ihanet çukuruna ata; böylelikle cahil, bilgisizliğini, beğenilmesine sebep bilerek o makamda kala! Bilgin de bilgisini mahrumiyet sebebi bilerek ondan bir nasip alamaya!" dedi!*

(K ı t ' a)

Ya nimet içindeki cahilin ve yoksulluk içindeki bilginin hali Tanrı'dan değildir!

Ya fakirlik ve yokluk derecesi, nemetler üstündür! Eğer değilse, bilgiyi hafife almak nasıl mümkün olur? Cahillerin nimetine, nasıl "uygun ve yerinde" denebilir?

— *Rind* : "Ey Zahid, cahildeki nimet bolluğu ve bilgindeki sıkıntı Tanrı'nın kahır ve şefkatinden değildir. Belki hikmetin sırlarındandır. Her ne kadar devlet işlerinin yuları cahillerin elinde ise de bilginlerin tedbirindeki güzellik sayesinde geçimlerini kazanmaları, onlardan kolaydır. Her ne kadar alemin gerekli olan şeylerine el uzatan kişi akıl ise de cahili, hakkının bulunmaması sebebiyle, onun kabulü müşkildir. Bu hikmet, onun inayetinin genelliğine delildir ve bilgililerin tam olarak teselli bulmalarını gerektirir : Herkes Tanrı'nın yardımından nasibini alır ve herkes onun kerem sofrasından nasibini yer!" dedi.

(K ı t ' a)

Dünya nimetini daima cahillere ulaştırması devletin düzeni için, hikmetin ta kendisidir. Bilgili kişi, aklıyla cahile yaklaşabilir. Lâkin cahilin bilgiliye yakınlık kazanması zahmetlidir.

— *Zahid* : "Ey Rind, özellikle hayatın özünü sana harcadım, seni ortaya çıkarmak için zahmet çektim. Olmaya ki benim çektiğim

zahmet ihanetine sebek olsun! Senin cahilliğinle imid ipliğinin ucu elden gitsin! Bilim kazanmanın yokluğu perdesi, senin bağlı bulunduğun soyu gösteren yüzünü örter. Senin cahilliğini öğrenen herkes beni ayıplamaya çalışır.” dedi.

(K ı t ' a)

Bir kul, dünyada ad bırakmak için, bir ömür boyu meşakkat çeker ve çocuk besler; terbiyenin güzeli çocuğa tesir etmez de babasının adını yele verir yüz suyu dökerse, o kimse için ümid yoktur!

— *Rind*: “Ey Zahid, çocuğun vücudundaki cahillik eserinin, babasına ihaneti gerektirir, deye söylediğin şey, hatanın ta kendisidir. Uygun olmayan bir düşüncedir. Çünkü hikmetin gereği, insanların eşitliğine cevaz vermemiştir. Her iki kişinin arasına bir farklılık derecesi koymuştur. Çocuğun kötü olması, babanın güzel adının menşeidir. Bu sebeple benim hünersizliğim senin güzel bir adının ve hünerinin mükemmelliğindedir.” dedi.

(K ı t ' a)

Bilgili çocuk eğer ondan daha bilgili olursa, Babasının bilgisi bu kadar değildir, diyecekler.

Öğretme sıkıntısının belasından sonra ba-

baya; bilgisizliğinin isbatından başka, çocuğun bilgisinden ne fayda vardır?

— *Zahid* : “Ey Rind, bilim elde etmede, anlayış kusuru, sana engel ise, taklide uymaya ne olmuştur? Kulluk çilehanesinde çileçeken benim arkamdan niçin gitmiyorsun? Çile caddesinin yolcusu olan bana uyararak niçin yürümüyorsun? Eğer bilim öğrenmede yanılırsan, görünen saadet kapılarını senin yüzüne kapar, işinin güzelliği senin eksikliğini tamamlar. Kendini Hakk’ı arayanlara ulaştıramasan da Tanrı’nın yardımıyla taklidçilerin sırasından kalmazsın!” dedi.

(M e s n e v î)

Ey bu dar çerçevede bilim ve hüner kazanmayı istemeyen kimse! Geçimini kolaylıkla geçirdiğin için şükret! Bir horosdan da kalma! Bak, ne yüzden vakti tanıyan olmuş? Elbette Hakk’a şükretmek için zamanı biliyor! Tanrı’nın verdiği dane ve su için yüzünü göklere tutuyor ve başını yere koyuyor!

— *Rind* : “Ey Zahid, Sana uymaktan dolayı bana bir arı yoktur! Seni taklid yolundan daha güzel bir iş yoktur! Ama senin evinde çile araçlarından başka bir şey yok, bende de sadece çile çekmek için yetenek yoktur! Cihanda

insanı memnun edecek araçlarla doludur! Senin evinde ise bunlardan hiçbiri yoktur!” dedi.

(R u b â î)

*Cihan gönülleri hoş eden şeylerden
mamurdur!*

Neş'e ve sağlığın ışığı ile aydınlıktır!

*Benim gördüğüm kadarıyla senin gam ve
keder evin, cihan mülkünden yüz kat
uzaktır!*

Bilesin ki, insan yaradılışında çileden; nefsi terbiyeye zorlanmaktan tiksirmek acayip değildir! Özellikle çocuğun tabiatında güçlüğe katlanmak ve zahmeti üstlenmek yoktur!

(R u b â î)

*İnsan, tabiatıyla, oyuna ve eğlenceye
mayildir.*

*Nefsini terbiyeden tiksilmesi garip
değildir.*

*Özellikle çocuğun, yaradılışındaki
naziklikten dolayı, sıkıntıya katlanması
mutlaka olmaz!*

— *Zahid* : “Ey Rind, dünya rahatını sağlayan şeyler, yolun tuzağıdır! Bilim ehlinin yolu ondan sakınır. Bunu bilen dünya ehlinde himmet elini çeker, tereddüt vadisinden bir köşeye çekilerek oturur. Çünkü Tanrı, ferahla ga-

mı insanlara arzetmiştir. Öylece kararlaş-tır-mıştır ki herkes ikisinden de nasiplensinler! Hiç kimse ikisini de müşahededen uzak kalma-sınlar. Her kim dünyada birisine gönül koyar-sa, ona ahirette onu vermez! O halde akıllı olan dünyada gamı ve kederi seçer, ta ki ahi-rette keder görmeye! Dünyada ferahı salıverir-se, ahirette ele geçire!" dedi.

(K ı t ' a)

*Dünya ile ahiret birbirinin zıddıdır!
Burada olan ne varsa orada yoktur.
Dünyada rahatı olmayanın ahirette gönül
rahatı vardır.*

— *Rind*: "Ey Zahid, haşa ki Tanrı'nın hikmeti, güzel olmayan şeyin icadına cevaz versin? Gariplerin yoluna bir tuzak yerleş-tir-sin? Elbette her ne yaratmışsa güzeldir! Koy-duğu her kaide en güzel üslupladır! İyi ve kö-tüyü yapan, tabiatların zıdlığıdır. Yaradılışın gereğinden dolayı, güzellik perdesi sanat ese-ridir." dedi.

(R u b â î)

*"Adem"den "vücut"a gelen ne varsa,
Tanrı'nın kudretine mazhar olmuş, O'nun yaratmasının eseridir. "Alem"in binası gü-zel değildir; deyen kimse, bundan güzel ol-*

ması gerekir, demiş olur. Bu ise hatanın kendisidir.

— *Zahid* : “Ey Rind, dünya işlerinin binası kötü olmasaydı, Hak yolunun yolcularında “mekruh” görünmezdi. Dünyanın çirkinliklerini müşahede etmek, uyanıkların işidir, sen henüz uykudasın! Dünyanın ayıplarını anlamak, yaşlıların işidir, sen henüz gençlik gururundasın! “Bilgili” ol, olanların güneşi, seni aydınlatsın! Nefsin cihanın iyi ve kötüsünü anlasın!” dedi.

(K ı t ' a)

Hak ehli, bela ve gam tuzağına yakalanmıştır.

*Dünya, bela karargahi ve gam konağıdır!
Bu harap dünyanın zulmü ve vefasızlığı,
herkesçe meşhur olduğundan, açıklanmaya ihtiyacı yoktur!*

— *Rind* : “Ey Zahid, Hak ehlinin dünyayı kötü demeleri, onun güzelliğine işarettir. Çirkin saydıkları, onun sevimliliğinden kinayedir. Yani her kim onun tadını bulursa, itaat yolundan yüzünü çevirir. Onunla meşgul olmaktan başka tarafa gidemez. Varlığın gayesinin ondan başka olabileceğini sanmaz! Olgun insanlar, onun götülüğünden dolayı dünya sevgisinden vazgeçmiş değillerdir; akılı nefse üstün kılma-

ları da! Belki dünya, mükemmel bir sanatkarın eserlerinin görüldüğü yerdir! İrfan sahibinin yol göstericisi, cahilin yolunun engelidir. Onu bulan kimse, ona gönül koymazsa ne hoş olur? Ele geçirmek zor, elden kaçırmak kolaydır!

(K ı t ' a)

Dünya kötüdür, fakat gönlünü sebatla zamane araçlarının varlığına müttasıl bağlayan için hoştur! Dünya varlığıyla vardır. Varsa yok gibidir. Yoksa var gibidir!

— *Zahid* : “Ey Rind, dünya geçim araçlarının elde edilmesini dirlik sanma! Ayrılığın ta kendisidir. Bu araçların bir araya getirilmesini rahat, deme! Kargaşanın ta kendisidir! Her kim dünyada mühim işlerinin tamamlanmasını, esenliğin kaynağı bilirse, daima sıkıntıda kalır. Çünkü nimetlenme yolları pekçoctur, onların tamamlanması ise güç! Dirlik içinde dirlik arayan kimsenin hâli hoştur. Olmayacak şey için de perişan sözler söylemeye kalkışmaz!” dedi.

(K ı t ' a)

Hırslılar, dünya geçinme araçlarını isterler. Onların ümidine göre, dirlik, rahatlık makamıdır!

Onlar daima bu incelikten haberdar değillerdir, ki :

Kayıp olan rahatı arzu etmek, zahmetin örtaya çıkmasıdır!

— *Rind* : “Ey Zahid, her kim yüce anlayışının yardımını eliyle ve irfan sahibinin beğeneceği tavrının müsaadesiyle, dünyayı, rahatın ta kendisi bilirse, dünyaya, sıkıntı yeri demesi muhaldir!” dedi.

(K ı t ' a)

Cahillerin sıkıntısı fakirlikten, rahatları ise zenginliktendir. Bu sebepten bazan rahatları, çok kere de sıkıntıları vardır. Fakirliği rahat bilen dertliler ise rahatın ta kendisidirler, sıkıntının adını bile bilmezler.

— *Zahid* : “Ey Rind, Mademki fakirlik derecesinin yüceliğini biliyorsun, niçin himmet atını, bukağı sıkıntısından kurtarmıyorsun? Gaflet içindekiler, fakirlikten tiksiniyorlar se mazurdurlar. Ama sen fakirliğin tadını bilirsin, senden bu hal uzaktır! Nefsini sıkıştırıp yola getirmeye uğraş! Nimet kadehinden gaflet şarabını içmeye değil!” dedi.

(R u b â î)

Tanrı, kısmeti yoktan var etmiştir. Onun maksadı senden kullu k ve itaat idi. Şimdi sen rahat ve esenlik dileğindesin! Haşa, gösterdiği yolun tersine gider olmayasın!

— *Rind* : “Ey Zahid, Tanrı, mükemmel tedbir alan ve adaletli hikmet sahibidir. Her işe bir yer göstermiş ve her yere bir işi kararlaştırmıştır. Gençlerin, yaşlılar gibi davranmaları yola, yordama aykırıdır. Yaşlıların gençler gibi hareketi ayıplanmıştır. Çile ile nefsi terbiye, erişkinlere emredilmiştir. Kulluğun meşakkat kapıları onların yüzüne açılmıştır. Yeni yetişen bostan görünüşlü ve şaşkınlık çölnünün başıboş gezenlerinden olan bizlere değil! Tanrı'nın emrine aykırı söz söyleme ve nefis terbiyesi için bende çile çekmeyi arama!” dedi.

(R u b â î)

Görünüşümde bile olgunluk hâlâ bende yoktur.

Beğenilen zahidliğin yolu yordamı da bende yoktur.

Söylediğin söz, senin aklından benimkinden değil!

Eza kapısı senin üzerine açılmış, benim üzerime değil!

— *Zâhid* : “Ey Rind, mademki sonunda her meşakkatten tadılacaktır ve çilenin yükü, işin sonunda çekilecektir, iyisi gam ve kedere razılığı bugünden seçmelisin! Sonu olmayan ferahı görmezsin; böylece dünyanın mihneti-

ne alışırsın! Bir rahat da yetişse nefret eder-
sin!” dedi.

(K ı t ' a)

*Gönlünü sıkıntıya öyle alıştırdı ki, senin
sıkıntı dediğinden kişiler lütuf görsün!
Kime gamdan ferah ve üzüntüden rahat
gelmezse, onun rahatı üzüntüye vesile
olur, ferahlığı da gam ve kederin 'ta
kendisidir.*

— *Rind* : “Ey Zahid, dünya lezzetini gör-
meyenin ondan elini, eteğini çekmesi kolaydır!
Mecburi yokluğun adını himmet koymak, iş
midir? Zenginliği bulamamaktan gönlü fakir-
liğe vermek, iş midir? Asıl hüner, dünyayı ele
geçirip terk etmektir! Yoksa olgunluktan de-
ğil, onun yokluğundandır! İrfan sahiplerinden
birinin dediği gibi :

(K ı t ' a)

*Dünyayı ele geçirmek kime güç geldiyse,
sonunda çaresiz, yüzünü yokolmak ve
fakirlik yoluna koyuyor!
Hikmetler divanında onun vasfı şöyle
yazılıyor :
O dünyayı terketmiştir yahut dünya onu
terketmiş!*

— *Zahid* : “Ey Rind, mademki her ikimiz
de Tanrı'nın yarattığıyız ve tesadüfen vücud

mihnetinin tuzağına düşmüşüz, şaşılacak şeyki, bana zahmet çekmek, sana daima oyun, eğlence yolu açılıyor!” dedi.

(R u b â î)

*İki kişi gurbette aynı evi paylaşırlarsa,
Yardımlı hevesle yapmaları gerekir.
Onlardan birisinin sere serpe oturması,
Diğerinin üzerine sadece korkunun kalması
zulümdür.*

— *Rind* : “Ey Zâhid, bilgisizliğimi itiraf etmek beni beladan kurtarmıştır. Seni akıl lafı bela çukuruna atmış! Dünyaya değer vermem beni korkudan emin etmiş, bunun tersine senin gönlüne yara açmıştır.” dedi.

(R u b â î)

*Çocuk, vücuduna bir değer vermedikçe
rahat ve esenliğe ulaşmış olacaktır.
Ne zaman ki dünyada akıldan sözeder,
Bir an bile korkudan kurtulmayacaktır.*

(R u b â î)

*Cihan gam ve kederinin sevdası büyük bir belâdır.
Ahiret düşüncesi acıklı bir azaptır.
Bu ikiside aklın gururunun sonucudur!
Deli ile çocuğun bu ikisinden de korkusu
var mıdır?*

— *Zahid* : “Ey Rind, akla bağlı olmakla bana azap gerektiğini bilgisizliğinden dolayı sana oyun ve eğlence göründüğünü kavradım. Ulaştırdığım bu oyuncaklar sana neredendir? Senin muhtaç olduğun şeylerin isbatından bana ne?” dedi.

(K ı t ' a)

Ey oğul, değerli ömür, senin varlığına harcandı.

Yarısı da senin eğitimin yönünde telef oldu. Bütün vücudum senin için sarfolundu. Bana senden ne fayda?

Acaba inci yetiştirmek, sedefe karşılık olarak ne verir?

— *Rind* : “Ey Zâhid, bana açıkça zulmetmişsin! Lütuf sanıyorsun! Bana çirkin aşağılık ulaştırdın! Karşılığında acıma gözüne sahipsin. Dünya belâ yeridir ve kötülük ve sıkıntı kaynağıdır. Senin vasıtanla bu tuzağa yakalandım. Onun mükâfatını yerine getirmem acayip değildir!” dedi.

(K ı t ' a)

Yokluktan varlığa gelmene sebep benim.

Babanın oğluna bu bir inayettir.

Oğlu da : Öğünmeyi azalt, cihanda sıkıntı ve kederden başkası yok! Sıkıntı ve kedere vasıta oldun! Yetmez mi? dedi.

Bilesin ki, dünya mihnet-hanesinde baba, oğlunun kılavuzudur. Oğul da ahiretin tereddüt yerinden babanın yoluna seddir.

(K ı t ' a)

*Ey baba, beni dünyada kederin esiri yaptın!
Ben, Tanrıya boyun eğmene engel oldum.
Mademki zaman mükafat yeridir, sıkıntıya
razi ol
Güzel istiyorsan güzellik yap, kötülük
yapmışsın, kötü gözlüsün!*

— *Zahid* : “Ey Rind, senin sözlerinden şu anlaşıldı; davranışlarının şeklinden de şu bilindi : araştırmadan herşeyinin tamam olmasını istiyorsun! Bu arzu, Anka gibidir! Güzel hatırını, sıkıntı çekmeden neş'e arzusu getiriyor-sun. Bu dilek kimya gibi bulunmaz şeydir!” dedi.

(K ı t ' a)

*Bu şekil dünyası, bir işyeridir :
Onda olan herkesin bir işi vardır.
Ey yetişkin adam, senin bir işin yok!
Yürü, elbette hırsızlık yaparsın!*

— *Rind* : “Ey Zâhid : tedbirini almadan geçinme, ben gafile mahsus değildir. Bu rahatın bereketi bütün hayvanlara şamildir. Bütün canavarlar rızıklarını yiyorlar. Tedarik ve

tedbirlerinden dolayı minnet çekmiyorlar. Yiyeceğinin tedbirini almada şaşkın olan insan, elbette hayvandan daha eksiktir. Eğer işsizlere yiyeceğin sağlandığı yere geçiş yoktur dersen, tevekkül et! Tevekkül kötü bir iş değildir! dedi.

(K ı t ' a)

Rızık işinin tedbirini alanların dedikleri, boşuna söylenmiş bir sözdür. Acaba dağlarda ve çöllerdeki vahşi hayvanlar ve gece kuşları, rızık için ne tedbir alıyorlar?

— *Zahid*: “Ey Rind, gerçi senin hayatın benim ruhumun mumunu parlatıyor. Ama seni üstlenmem, can ipliğimi yakıyor! Niçin ki, öğüt almaya isti'dadın ve istenen şeyin ucunu tutup onu kavraman var! Benim gibi nefsinin terbiye yükünü çekmeye tahammülün yok! Ne de başkaları gibi nimetlenme mezesini tatmaya tahammülün yok!” dedi.

(R u b â î)

Yoksulluğa, darlığa razı olursam devamlı değildir!

Nimetlenmeye meyl edersen, bunun için araçların yok!

Tekkede zâhid olsan fakirliğin yok (Fakirliğe inanmıyorsun). Meyhanede rind olsan, saf şarabın yok.

— *Rind* : “Ey Zahid, mübalağanın sınırını aştın! Münakaşayı ifrata götürdün! Ben ne zaman senden rahat etmenin çarelerini sorarsam, sıkıntı yolunu gösterirsin! Yeme içmeden bir söz desem bana meşakkat kapılarını açarsın! Bahane yolunu geç de bolluk ve nimet içinde yaşamamanın sebeplerini önüme koy; fırsat ganimettir geçikme zıyan getirir!” dedi.

(R u b â î)

*Nazlı ömürcüğün geçtiğini anla!
Bak, nasıl ağlaya, inleye geçiyor!
Ömrümce yeme içme ve eğlenmeyi
görmemişim!
Böyle geçen bir ömüre, yüzlerce yuh olsun!*

— *Zahid* : “Ey Rind, görmüş olduğun şekliyle ve defalarca benden işitmiş olduğun kadarıyla, benim evimde, nefsi terbiye vasıtasından başka bir şey yok! Senin de bunlara rağbetin yok Bundan sonra istediğini başka yoldan ara! Gönlündekini başka bir kimseye söyle!” dedi.

(R u b â î)

*Benim evimde olanı bilirsin!
Belaya meylin varsa, “Bismi’llah” de, başla!
Rahatı arıyorsan, başka kapıyı çal!
Sana rahat ve bela yolunu gösterdim!*

— *Rind* : “Ey Zahid, şimdi meşakkat sırası bana ulaşınca ve geçim sıkıntısını çekinceye kadar, benim rızkımı senin üzerine yazmışlardır, ulaştır! Benim rızkımın senin boynunun borcu olduğunu bil! Zaruri ihtiyaçlarım senin borcundur! Geçim derdi benden uzaktır!” dedi.

(K ı t ' a)

Kendisi için çalışan işçiye ücret veren kişi, Ahmaklar gibi, yalandan davranırsa, bilgisizdir.

Kendi işini kendisi seçtiğinden, işinin rahatını beğenir.

— *Zâhid* : “Ey Rind, bana hangi ücreti vermiş de seni üzerime almanın ilmiğini benim boynuma tereddütsüz atıyorsun? Bu manaya uygun :

(R u b â î)

Varlık dünyasına yokluk aleminden, senin varlığın adım attığı günden beri, sen benden ihsan ve ikramın hepsini görmüştün! Bense senden cevr ve sitemden başka birşey görmemişim!” dedi.

— *Rind* : “Ey Zâhid defalarca öğüt yoluyla dedin ve bu adla va'az cevlerini deldin! Dün-

ya her ferah için bin gam ve keder veriyor. Herbir balın yanına bin zehir koyuyor. Bilesin ki, evlenmeye kalkışmanın tadı bal gibidir. Ama çocukların vereceği sıkıntının zehri ile yüklüdür. Yeni gelinin katılması serveti bir ferahlıktır Ama ev bark düşüncesini birlikte getirir.

(B e y i t)

Ey gönlüne, evlenme ve nikahlanma düşüncesi getiren kimse, ihtiyatlı hareket et, zira ayağın mihnet tuzağına koyuyorsun!

Mademki o baldan tatmışsın, zehirden kurtuluş çaresi yoktur! Mademki o ferahı görmüşsün, o gamdan kurtuluş yoktur! Annemle evlenmede, beni üstlenmenin ücretini düşünmemişsen, uzağı görmemişsin! O zaman düşünmüş de şimdi bahane ararsan bu mürüvvet değildir;" dedi.

(R u b â î)

Kadınla beraber yatmaktan sevinen adama "Azad" deme!

Ebediyete kadar bağlı tutsaktır. Ama Onun bağı kadın değildir. Gerçekte, çocukların gözetimi düşüncesine tutsaktır.

— Zâhid : "Ey Rind, dünya düzenin gereği olan nikahın bereketine, olmaya ki, bela se-

bebi deyesin! Ademoğullarının çoğalması yol olan evlenme şerefini, olmaya ki, mihnet kaynağı bilesin! Bilesin ki, güzel yüzlü kızlara takılar takarak kavuşmak, namuslu bakirelere, şeriat kanunu üzere yaklaşmak iki cihanda saadete ulaştırır. Can ile gönülün rahat kaynağıdır. Hem neslin bakası onlardan hasıl olur. Onları görüp gözetme, evin korunmasına sebep olur. Hem kötülüklerden nefsi korurlar, hem de işleri görmede gayreti harekete getirirler.” dedi.

(K ı t ' a)

Ustanın geçim aklının kıpırdanışında kadın nedir?

Zemane işinde kimin karısı yoksa güçsüzdür!

Yetişmemiş erkekte her hüner, feragatten oluyor!

Kadın sahibi olan, dediğin her sanatta ustadır!

(K ı t ' a)

— *Rind* : “Ey Zâhid, kadın sevgisinde yanlış hayal etmişsin! Nikâha rağbet hususunda da hayaline yanlış düşünce getirmişsin! Bilesin ki, kadınlara yaklaşmak devasız bir derttir. Onları tabiplere göstermek ise utanmayı bırakmaktır. Uykuda iseler, onların korunması büyük bir

belâdır. Çirkin iseler onlarla konuşmak acıklı bir azaptır. Onlarla devam etmek sağlığa zararlıdır. Onları boşanması, üzüntü sebebidir. Kadın seven erkek, düşman besleyen akılsızdır! Çünkü kadın daima kocasının ölmesini ve kendisinin kalmasını gözler." dedi.

(K ı t ' a)

*Kadın bir evde devamlı kalmasını isterse,
Düasında, kocasına beddüa etmiştir.*

*Koca, karısının ölümüne üzülürse, "Öl!"
de!*

*Çünkü onu düşmanın ölümü
kederlendirmiştir!*

— *Zahid* : "Ey Rind, babası ölen her evlat, babasızlıktan ölmeyecektir. Anasız kalan her çocukta can vermeyecektir. İnkâr etme ki, ben de erkeğim! Seni olayların çilesine ısmarladım. Bana acı ve yüklendiğin işin hakkından gel!" dedi.

(R u b â î)

*Baba şefkatine oğlunun rızkını koyan,
çocuğun yüzüne, anne memelerinden
kısmet kapısını açtı.*

*Çocuk eğer ana ve babasından uzak dü-
şerse, varlığı sebebini ana ve babasından
başkasına verebilir.*

— *Rind* : “Ey Zâhid, kendine nisbetle senin ihsan istemen, kendine sıkıntı vermek değildir. İddia olunan belki senin payeni yükseltmektir. Çünkü senin iddian, Allah rızasıdır. Dünya lezzetlerini terktir. Bu her ikisi de, babanın oğlunu görüp gözetmesinde açıkça vardır. Mademki sen bu devletin ortaya çıkmasını, kendi zamanının şerefi bilmiyorsun, iddiacının iddialarını üzüntü sayıyorsun, o halde bana, senin temiz kalbinden keder tozlarını silmek gerekmektedir. Senden uzaklaşmak da istiyorum, böylelikle sen kederden kurtulursun, ben de minnetten!” dedi.

(R u b â î)

Dostluğun incinmeye sebep olursa, dostluk da senden incinip yaranılır.

Dostluk et de çabucak onun dostluğunu bırak!

Senin dostluğundan dostunu yaka silkmeye bırakma!

— *Zâhid* : “Ey Rind, bana acayip bir şey oldu. Garip bir çıkmazın önüne getirdi Ne senin isteklerinin çokluğundan, seni görüp gözetmeden kendimi alabiliyorum, ne de doğuştan gelen sevgimden dolayı sana gurbet yolunu gösterebiliyorum!” dedi.

(R u b â î)

*Sana arzu kapısını açmak zor!
 Ümitsiz, sefer yolunu göstermek zor!
 Bundan daha zor olan bir işi kimse
 görmemiştir :
 Seninle olmak da zor, olmamak da zor!*

— *Rind* : “Ey Zâhid : Bu ayrılığa niyet etmek ve bu yolculuğa yönelmekte iki fayda hatırıma geliyor; iki çeşit yararlanmayı düşünüyorum : İlki odur ki, benimle ilgin kesilince, vakitlerinin tamamını Tanrı’ya kulluğa sarfedeceksin, bu da senin için Tanrı’ya yakınlık demektir. İkincisi odur ki, benim için de senin sevgine yaslanma kalmayınca ve gurbet ceza zehiri tattırınca; belki yaradılışımın dik başlılığı, bilim öğrenmeye razı olur. Kocalmış gönülüm belki bilim kazanma yolunu tamamlar. Bu da bana devlet sermayesi olur.” dedi.

(R u b â î)

*Nefis, gurbet tuzağının esiri olmayınca,
 Mihnet ve meşakkatten incinmez.
 Geçim için bilim ve sanat kazanma yolunu
 aramazsa, bu o kadar acayip değildir.*

Zâhid : “Ey Rind, mademki dönmek üzere yola çıkma bayrağını çektin, tek başına yolculuğa karar verdin, dikkatli ol! Gurbette pek çok belalar önüne çıkar Yalnızlık vadisinde

sayısız sıkıntılar yüz gösterir. Her adımda bir yankesici, saf kimseleri avlamağa hile tuzağı kurmuştur. Her tarafa bir kurnaz, habersizleri aldatmak için hile düşeceği sermiştir. Olmaya ki bir hile ile seni avlayanlar ve seni aldatarak, benim iyi adımda yaralar açılır!" dedi.

(R u b â î)

*Görünüşte aldatıcılar, daima İblistir.
Her yol başında yüzlerce tuzak
kurulmuştur.*

*Dikkatle adımı atmayan kimse, her
arzusunda elbette tuzağa düşer.*

Rind : "Ey Zâhid, bana sefere çıkarken alınacak tedbirleri öğret, gurbet yolculuğunu hatırlat da kimlerden korunmam ve kimlerden sakınmam gerekir, bileyim. Gurbet belalarının çeşitleri nelerdir, kimlerle konuşursam iyi ve uygun olur, bildir! dedi.

(K ı t ' a)

Yolculuk görmemiş bir kimse, memleket görmek sevdasıyla gurbete düşerse, yolda şefkatli, iyi bir arkadaşı da yoksa, ona bilginlerden cihan görmüş birinin öğüdü, arkadaş olarak yeter!

— *Zâhid* : "Ey Rind, bilesin ki, bir adamın ömrü boyunca, dört tehlike önüne geliyor ve dört tehlikeli hal yüz gösteriyor :

Birincisi : Çocukluk devresidir. Bileşimin gevşekliği ile onun hakkında noksan akıllı kadınların verdiği acıyı uzaklaştırmak ve menfaatini aramadaki acizliğidir. İyi olsun diye ne kötü işler gösterirler? Beğenilmeyecek cinsten terbiyeciler, onun terbiyesi hususunda isabetsiz fikirleriyle nice fenalıkların kapılarını açarlar?"

(R u b â î)

Ey ihtiyar, yeni yetişen çocuktan gafil olma!

*O âşıkın yeterince zor bir hikâyesi vardır!
Dadısında içtiği süttür, deme!*

Cahil kadınların elinden zehir içiyor!

İkincisi : Güzel kadınlardır. Kasıtlı, zinayı adet edinen oynak bakışları ve yanlış düşünceli zevk sahipleri, yalanları doğruya benzetinceye kadar, ne hileler oynarlar ve ona dostluk görünüşü altında nice düşmanlık ederler!

(B e y i t)

Ay yüzlülerin yanağının çevresi bir hatla örtülüüdür.

Bu, kötü göz, güzel yüzlülerin yüzünden uzak olsun, deyledir!

Üçüncüsü : Gençlik gururudur. Gönül avlayan güzellerin aşkı ve utanmaz işvelilerin

oyunu vasıtasıyla, kim bilir hangi salınan ser-
vinin cilvesinde huzursuz ederler, kim bilir
hangi kanlıya tutkun ederler?

(R u b â î)

*Ey gönül, sağlıktan uzak düştün!
Gönül kapan güzellerin aşkına düştün!
Sana gözümden bakış veya zülfümden
verdim.
Seninle ne yapayım, yüzlerce belaya
düştün!*

Dördüncüsü : Yaşlılık zamanıdır. Güçlerin
zayıflaması ve dünya endişesinin artmasıyla,
cahillerin elinden ne cefalar çeker? Hasret ka-
dehinden nice zehirler içer?" dedi.

(K ı t ' a)

*Nefis, gençlikte cahilliğe, yaşlılıkta akla
sahiptir!
Yaşlılık güçsüzlük, gençlik güçlülük
zamanıdır!
Güçsüzlük akla ve güçlülük cahilliğe
sahip oldukça, gençlerden yaşlılara eza,
cefa gelmesi akıldan uzak değildir!*

— *Rind* : Ey Zâhid, insan yüzüne açılmış
dört tehlike hikmetinde, her tehlikeye birer ni'-
met konmuştur. Bunlar yaraya merhem ola-
bilir. Sıkıntıya hazır olmayı gösterebilir.

Çocukluk zamanını acizliğinde, iki cihandan da habersizlik vardır. Güzellik sahibi olmanın fitnessinde, benzerlerinde ve akranlarında farklı kabul edilmenin cazibesi vardır. Gençlik gruru, rahata ulaştıran bir aşkın kaynağıdır! Yaşlılığın güçsüzlüğünde ise zamanın insanları arasında sayıgıya lâyık görülme vardır!" dedi.

(K ı t ' a)

Başlangıçtan sonuna kadar, yaradılışımızın dört mevsiminde, her mihnete karşılık Tanrı, bir nimet vermiştir : Acizliği, herşeyden habersizliğin nimeti; güzelliği, kabul görme cazibesi; aşkı, mahabbetin zevki ve yaşlılığın zayıflığını, vakar ve saygı!

Şimdi söyle : ben o dört tehlikeden hangisine sahibim, ki o ni'meti anlama yolunu aydınlatayım?!" dedi.

(R u b â î)

Ey bakmasını bilenler, kendi varlığımdan haberim yok.

Varlığımdan mutlaka bana bir haber yoktur!

Bu zaman içinde ben kimim? Bana göster? Benim varlığıma nisbetle, ne hayır ve ne şer vardır?

— *Zâhid* : “Ey Rind, sen ilk tehlikeden geçmişsin ve ikinci devreye ulaşmışsın! Görünüştaki güzellik işaretini yanağının yüzüne çekmişsin! Eğer arkandan gölge gelirse, ondan sakınman gerekir. Eğer aynada aksin sana bakarsa, tabiatının ondan çekinmesi gerekir. Değil ki mahfillerin toplantılarını süsleyen birisi olasın ve rindlerle beraber oturup kalkasın; onlardan sakın ki senin dostlarının göğsü, düşmanlarının kötülüklerine hedef olmaz! Senin gidişin, dostlarının ve arkadaşlarının kötülemelerine sebep olmasın!” dedi.

(K ı t ' a)

Güzellik bir hazinedir! İffet ve namusunun kalesidir. Gayret ve hamiyet, hırsız korkusundan o kalenin gözcüsüdür! Edepliler, daima hırsız korkusundan kaleyi korumak için gözcülüğü şiar edinen kişilerdir.

— *Rind* : “Ey Zâhid, anlaşılması güç bir nükte söyledin ve güç bir yolu gösterdin! Güzellik sahibi olma mevsimi, zihin ve zekânın kapılarının açılmasıdır. Güzel yüzlü olma günleri, nefsin kuvvetlerin sağlanmasının başlangıcıdır. Vakte her kemal sahibi rağbet göstermelidir. O da onlardan gördüklerini açığa vurmalıdır. Hoş yaradılışlılar, zevk sahibidirler. Kâmil kişiler, güzel bakışa müştaktırlar.

Eğer güzel görünümlü gençler ve peri yüzlü güzeller, işin başında cahillerin kötülülmesine hedef olacaklar diye, belki bu güzelliklerinin yok olmasından korkarak, hoş yaradılışlılarla oturup kalkmazlarsa, onlara, kâmil kişilerin terbiye edici bakışları açılmaz. Güzellik kili-minin kalkması ve halin görünüşünün değişmesinden sonra ne onların olgunluk kazanma istidadı kalacak, ne de dedikodu korkusu! Bundan dolayı marifet güzelinin yüzü, taklid perdesinin altında örtülü kalıyor ve kimse ilim ve edebın faydasını ulaştırılmıyor!" dedi.

(R u b â î)

*Sende güzelliğın bereketini kabul etme
olduğın sürece Olgunluk sahibi kişilerden,
güzel terbiye kazan!*

*Güzelliğın günden güne azaldıkça, öyle
tedbir al ki, olgunluğın artsın!*

— *Zâhid* : Ey Rind, irfan mertebesine ulaşmanın binde bir olması bundandır. Marifet sahibi kişinin nadir bulunması da! Eğer eğri bakışlı fasıklar, güzellerin yoluna bu tuzağı koymasalardı ve habersiz eğri bakışlılar, aşkı tertemiz yapanların üzerine bu suçlama kapılarını açmasalardı, doğrusu, çocuklar, oğullar tertemiz aşıklerle oturup kalkmayı ve ağzı düalı irfan sahipleriyle arkadaşlık etmeyi, ba-

babalarından üstün tutarlardı. Hepsini babanın mürüvveti gayesi sanırlardı.” dedi.

(R u b â î)

*Sevenle sevilen arasındaki ayrılık,
Fasıkın işlerinin vehmindeki
kötülüktendir.*

Yoksa güzellik aşktan ayrı olmazdı.

*İki uyumlunun arasında ayrılık lâayk
mıdır?*

— *Rind* : “Ey Zâhid, güzellik, temizdir ve temiz olmayanların saldırısından korkmaz! Güzellik sahibinin bir aynası vardır ki, her kesin gözüne görünür : doğru için de yalancı için de onda eser bulunur, dervişlere açıktır. Güzelliği korumasını bilmeyen kişide güzelliğin kalmaması da şarttır. Temiz güzelliğe, temiz aşk yol bulur. Her cins kendi cinsine meyleder.” dedi.

Ey arkadaş, eğer temizsen senin için, kötü cevherli ve temiz olmayanlarla oturup kalkmada korku yoktur. Şüphesiz, temiz olmayan kişi arkadaşını tanır. Mademki seni temiz, biliyor, sana nasıl bakar?

— *Zâhid* : “Ey Rind, mademki senin anlayış gücün, temiz ile kirli arasına bir fark koyuyor, kavrayışının güzelliği iyi ile kötüyü seçme imkânını veriyor, hürsün! Senin ferasetine

biraktım ve sana yolculuk iznini verdim!” dedi.

(R u b â î)

*İyi ve kötüden haberdar olan herkes,
kavrayış güzelliğiyle, işi kavrar.
Öylesinin gurbette dostu ve üzüntüsünü
paylaşan kimsesi olmasa da ne gam?*

— *Rind* : “Ey Zâhid, her ne kadar tereddüde gücün olmasa ve harekete takat getiremesen de, ben henüz san’at eserlerine bakmamış ve dünyayı temaşa yolunu çığnememiş olduğumdan, şehri dolaşmada birkaç adım bana yoldaşlık et, zamaneyi temaşada birkaç adım benim yanımda gel de neye bakarsam, onun niteliğini senden öğreneyim!” dedi.

(R u b â î)

*Yolculuğa çıkan kimsenin akşam sabah
konuşacağı bir arkadaşının olması hoş vakit geçirtir.*

*Ne zaman sanat eserlerinden birini görse,
onun hakikatinden tafsilatlı haber sorar!*

Zâhid, Rind’den bu arzuyu görünce, birkaç adım onunla beraber olmayı uygun gördü. Her ikisi odadan birlikte dışarıya adım attılar. Köşe bucak yola düştüler. Rind’e anlaşılması müşkil görünen herşeyi Zâhid’den sorup öğ-

reniyordu. Ansızın büyüklerin ve yüce rütbelilerin toplandığı yüksek bir binaya ulaştılar. Padişahların derecesinden daha yüksek bir bina ve günahsızların amel defterinden daha temiz bir eyvan! Sevgili gibi süslenmiş bir konak! Ona bakanlardan minare boyunca bir uğultu yükselmiş! Müezzin, kıvrak sesiyle feriyada gelmiş! Eyvanın gözü, hoş zevkli kullarla kaplanmış! Mihrabın kaş, imâmı gözler olmuş! Kayd zincirinin parlak saçını, hatibin ayağına atmış!

— *Rind* : “Ey Zâhid, bu ne yerdir ve bu şerefli yerin adı nedir?”

— *Zâhid* : “Ey Rind, bu Allah’ın evidir. Temiz kalbli sufilerin ma’bedidir. Kulluk yeridir. İblis’e buradan geçit yoktur. Buradakilerin de ondan korkusu yoktur.” dedi.

(K ı t ’ a)

Mescid, halkın sabah ve akşam İblis’in şerrinin fitnesinden emin oldukları bir kaledir.

Böylece gece ve gündüz kişilerin İblis ve onun şerrinden gönül rahatlığı içinde oldukları bir kaledir.

— *Rind* : “Ey Zâhid, mademki bu Allah evidir, doğruluk ve temizliğin başıdır. Burası,

oğlundan haberi olmayan bir babanın makamıdır. Babasından pervası olmayan bir oğulun konak yeridir. Henüz beni himayesinde tutan senin bu eve yerleşmen zordur. Henüz sana bağlı olan benim de bu konakta oturmam uzak ihtimaldir. Bir kimse ev sahibi için gerekeni bilmeyince, onun evine nasıl girebilir? dedi.

(R u b â î)

Bu ev, teklik, doğruluk ve temizlik makamıdır.

Her türlü bağların dışında Tanrı'nın yakını haremidir.

*Biz, henüz dünya düşüncesinin başındayız.
Bu evin düşüncesi nerde bize lâayık olur?*

— *Zâhid* : “Ey Rind, bozguncularla oturmazdan ve dinden çıkmışlarla karışıp görüşmeden önce bu eve gelesin! Bu insanlarla konuşmaya rağbet edesin! Ola ki, bu kişilerin hidayet nurlarının kıvılcımı, seni cahilliğin karanlığından kurtara ve bu topluluğun taklidinin yol göstermesi, seni, muradına ulaştırır!” dedi.

(R u b â î)

Bir meclis ki, orada Allahın bereketi sakidir. Daima

Allaha özlem çekenlerin şarabı ve zikri vardır.

*Elverirse oraya gel ve bir kadeh çek!
Böyle bir kadehte, varlığın neş'esi bakidir.*

— *Rind* : “Ey Zâhid, burası olgunların yeridir, olgunluk mektebi değildir. Burası erenlerin yeridir, ermişlik yerine geçit değildir. Burada kalanlar, kurtulmuşlarsa, benim gönlümdeki kederin tozu, onların temiz gönüllerine düşerse, ayıp olur. Gönlü bağlanmışlardan iseler, benim günahsız nefsim onlarla oturup kalkmayla, baş kaldırmayı seçerse, yazık olur!” dedi.

(K ı t ' a)

*Bu meclistekiler, faziletli ve olgun kişilerse,
Niçin gidip bu bilgisizlikle utanalım?
Kendini beğenmiş, birkaç yalancı ve şirretli iseler,
Niçin gidip onların işine ortak olalım?*

Şimdi benim doğru yolda olmam ve doğrusu odur ki, kendi bulaşığımı Allah evinin kapısından toplayayım ve bana uygun olan dilediğim konağın dilek yönünü tutayım!” dedi.

(B e y i t)

*Mescidde ona lâyük olanlar toplanırlar.
Oradaki kalabalıktan bana yer
kalmamıştır.*

Rind, mescide girmeye razı olmayınca, Zâhid, onun refakatinde, adımını ileri attı. Her tarafı temaşa ederek dolaşıyorlardı. Her vadede konuşarak geziniyorlardı. Ansızın bir binaya ulaştılar : Feleğe baş çekmiş ve oradan çıkan nağmeler, meleklerin ma'bedine ulaşmış! Cennet bahçesinden renk almış bir bahçe; gılman topluluğundan haber veren bir mahfel! Sarhoşların çöşkunluğunun gulgulesi, rahatı seven dimağı, kadeh gibi döndürmüştü! Şarap sevenlerin yeme içmelerinden çıkan na'ra, akıllı arayan akı gaflet uykusundan uyandırmış! Sakı, akıl cevheriyle satın alınabilecek yakut renkli şarap göstermiş. Çalgıcı öyle bir perde yükseltmiş ki, riya aybıyla örteyim. Velhasıl, dünyadan geçmiş ve ahiretten dönmüş bir kalabalık!

— Rind : “Ey Zâhid, bu gönül açan yer nedir? Duyduğum ne biçim sestir? dedi.

(R u b â î)

*Bu kalabalığın bakışı, benim aklımı
kaptı!*

*Gönüle, başka alem yönüne yol gösterdi!
Sanki hepsi Yaradan'dan hoşnud
imişçesine,*

Burada bütün halk rahat ve içindedirler.

— Zâhid : “Ey Rind, bu şeytanın evidir. Tanrıya kafa tutmanın kaynağıdır. Bu evde otu-

ranlar, Tanrı'nın rahmetinden uzaktırlar. Belki O'na karşı gelmekle de Tanrı'nın düşmanlarıdır. Dünyada akıl bozukluğu ile kınanırlar. Ahirette, Tanrı'nın emrine karşı geldikleri sebebiyle mahrumdurlar! Tanrı'yı tanımıyorlarsa, bu amelleri vardır. Tanrı'yı tanımayan adamdan daha kötü ne vardır? Tanrı'yı tanımıyorlarsa, bilerek O'na uymak için başlarını eğmiyorlar! Korkusus asilerden daha kötü ne vardır? Tali'li kişi, bu taifenin yönüne getmez ve topluluğun sohbetiyle perişan olmaz!" dedi.

(R u b â î)

*Bu taife, Hakk'ın rahmetinden uzaktırlar.
Tanrı'nın bereketinden ve halktan
uzaklaşmıştırlar.
Ya gözü pek, ya kör gözlüdürler.*

— *Rind* : "Ey Zâhid, bu evi şeytanın yeri dedin ve bu hanede oturanları başkaldıran kişiler saydın! Ne hikmettir ki, Tanrı, gücünün varlığı ile kendi düşmanının evini ma'mur eder? İlâhi gayreti ile Tanrı'ya karşı direnenlerin arasında ayrılık sokmuyor? Bunlara mühlet veriyor ki, umduklarını kolay ele geçirme ve hallerindeki refah sayesinde, takva camına taş atalar, kötülüklerin saldırısı ile sakınma korkusunu kıralar!" dedi.

(R u b â î)

*Bir rindi, sakıden şarap isterken gördüm.
"Senin amelin, Tanrı'nın emrine karşıdır"
dedim.*

*"Her şeyi Tanrı'dan biliyoruz; bizim
muradımızın neticesi de O'ndan izindir!"
dedi.*

— *Zâhid* : "Ey Rind, sakın bu inançla yoldan çıkmayasın ve Tanrı'ya karşı gelenlerin masalıyla aldanmayasın! Bilesin ki, Tanrının kötülöklere sabretmesi, azab delilini güçlendirme yönündendir ve cezada ağır davranması, azap olunmaya istihkaklarını isbat içindir. İyi iş, Tanrı'nın emrine uymaktır. Kötü amel, yanlış yola gitmektir. Sarhoşların akli yoktur ki, iyi ve kötüyü nasıl bilsinler?" dedi.

(R u b â î)

*Ey temiz yaradılıştı, mademki zamanın
içindesin,
Ya geçim için çalış, ya dönüş için (Ötekî
dünyaya)!
Şarap içmek ve iki dünyanın işlerinden
gafil olmak!... Akibet onun ne vereceği
ortadadır!*

— *Rind* : "Ey Zâhid, bu taifeyle oturup kalkmışsan ve onların şarabından içmişsen,

kendi fasıklığını kabullendin ve senin sözüne saygı yaraşmaz! Oturup kalkmamışsan, onun doğruluğuna, araştırdıktan sonra kanaat getirmemişsin, o halde hangi delil ile senin sözünün doğruluğunu isbat ediyorsun? Dediğinin dışına çıkmıyor musun? dedi.

(R u b â î)

*Eğer şarap içer de şarap kötüdür diyorsan,
Utanmalıdır ki kendi işinin ayıbını
söylüyorsun!
Şarap içmediğin halde, ona kötü diyorsan,
Ayıptır, doğru söylemiyorsun!*

— *Zâhid* : “Ey Rind, şarap içenler konusunda Allah’ın delili, yeterlidir. Şarap hakkındaki soruna, Allah’ı bilenlerin ondan tiksınmemesi, kesin bir cevaptır. Bir pisliğe, Tanrı, haram demişse, kapısından uzaklaştırdığı bir bölük insanı imtihan etmeye, onlarla karışıp görüşmeye ve yaklaşmaya gerek var mıdır?” dedi.

(K ı t ’ a)

*İnsanın her durumda ebedi Allah’ın
kelamına uyması gerekir. Biz nerede,
kazanılan tecrübe nerede?
Hakk’ın sözü, iyi ile kötüyü ayırandır!*

— *Rind* : “Ey Zâhid, şüphayle halkı suçlama! Bir hayalle insafın ucunu elden bırakma! Sen bu şarabın, “şeytan işinin pislği ile bula-

şık olan” şarap olduğunu ne biliyorsun? Bu şarap içenlerin, yüce akli şarhoşlukla zevale götüren kişiler olduğunu ne biliyorsun? Ola ki bu şaraptan her bir damla cehennem ateşini söndüre! Bu taifenin neş’esinden yükselen her nağme, yüce alemleri tesbih edenlerin zikri ola” dedi.

(R u b â î)

*Şarap içenin remizler denizi boş değildir.
Şarabın sır perdesinde, kimseye yol yoktur!
Aklı başında olan kişi, şarabın ne olduğunu
ne bilir?*

*Şarhoş olunca da olan bitenden
habersizdir!*

— *Zâhid* : “Ey Rind, şarap içenlerin derecesi, Tanrı’nın şevk meclisidir, boş şeylerle uğraşan şarapçıların yeri değildir; manayı tanıyanların hareketi ma’rifet dünyasıdır, yaldızlı viranelerin görünüşünü sevenlerin işi değildir, dedin! İmtihanda, hayat suyunu, zehir saydın! Hak sözü, batıl hakkında söyleme! Zira kötü nefis, kendini teselli etmek için, her kötüye : iyi, adımı koyuyor. Her yanlış, kendi teviline göre, kurtuluş müjdesi olarak veriyor. Bana kalırsa ben, bu mahfile yüzümü dönmüyorum ve sana da kendi arzulla izin vermiyorum.

(M ı s r â)

Ben nerede, meyhanelerin yönü nerede?

Eğer senin gönlünde varsa, bu yaptığım iş bana uğurlu gelmiyor : “İşte bu, seninle benim aramızda bir ayrılıktır!” (1) dedi.

— *Rind* : “Ey Zâhid, bu hükme göre, Hak senin yanındadır. Çünkü meyhaneye ilgi göstermek, senin adetin tersinedir. Adetin tersine işde, musibetlerin en büyüğü vardır. Dünyaya olan ilgin hala senin görüş aynanın üzerine oturmuştur. Taklid bağı, senin ayağını tereddütle bağlamıştır. Seninle bu topluluk arasındaki tam aykırılık o kadar ki, sen onlardan nefret, ediyorsun onlar da senden ürüyorlar! Ama ben bu topluluğun yaradılışlarının değerini mihek taşında denemeyinceye ve onların davranışlarından şüphe perdesini açmayıncaya kadar, sadece taklidle onların söhbetinden eteğimi toplamam ve onların mahfellerinden bir kenara çekilmem muhaldir. Bir zaman, bir köşede otur, ıztırabına sabri seç! Ben içerdekilerin halini gözden geçireyim, bu zaman zarfında onların halini inceleyip dışarı çıkayım!” dedi.

(R u b â î)

Ey temiz cevherli, bir yolculuğa karar vermişim!

Yolculukta arkadaşım, aklın sermayesidir.

1 Sûre: XVIII, Âyet: 78.

Ümidim odur ki, bu yolculuktan ziyan çekmeyem!

Sermaye ve fayda'nın ikisini de gözönünde tutayım!

Zahidin, Rind'in aklına güveni olunca, yetişkin olduğundan, yasakları işlemesinin uzak bir ihtimal olduğunu görerek meyhaneye girmesine izin verdi. Rind de rindçesine meyhaneye ayak bastı. Meyhanenin sedirinde bir ihtiyar gördü. Meyhaneyi dıştan süslemiş! Birşey isteyen herkes ondan bulmuş! Bazan kadehin aynasından, kendinden habersiz sarhoşlara, kainatın durumunu haber vermiş, bazan çalgıcının şarkılarında, dünyanın sırlarının yüzünden perdeyi açmış! Güzelleri, güzelliğin kalıcı olmayışından haberdar etmiş ve aşıkların sevgisini onların gönüllerine yerleştirmiş! Sakilere, devirde (kadehi dolaştırmada) acele etmenin gereğini haber vermiş ve onların dolaşmasını, sonu neşeye varan kadehin elden ele gezişine bağlamış!

(Mesnevî)

Saf gönüllü ve gönlü aydınlık olan ihtiyarın görüşü, her müşkülü halletmiştir :

Hakikate ulaşma hazinesinin kilidini gösterir, sır cevherinin hazinesini açar.

Aşk, onun namlılığının adının süsüdür.

*Akıl, onun çocukluğunun öğüncesidir.
Onun bakışı, şarabı, aranan şey yapmıştır.
Yaradılışa elde etmeyi ve kalbin cezbesi-
ni vermiştir.
Onun himmeti her kimi topraktan almı-
sa asma gibi la'l ve inci sahibi yapmıştır.*

Rind'in gözü, ihtiyarın nurlu çehresine dü-
şünce, açık bir dille selâm verdi. Pir, şefkâtinin
olgunluğundan, selâma cevap verdi. Yeni açıl-
mış bir gül gibi, o yeni açmış gülün yüzüne :
"Ey delikanlı, garib görünüyorsun!! Ne iddian
var ve nereden geliyorsun? Yolunu kaybetmiş-
sen, sana kılavuz olmaya çalışayım! Bir hacetin
varsa, emret ki onu yerine getireyim!?" dedi.

(R u b â î)

*Ey çocuk, bizim meşrebimizden haberin
yok! Sanki yanlışlıkla buraya yolunu
düşürmüşsün!*

*Yanlış yola gelmişsen, burası doğru yol-
dur! Bizi arasan, otur : Bi'smillah!*

Rind : "Ey Pir, bana bir müşkül iş düştü
ve bir hayret el verdi. Meyhane, şeytanın şer-
lerinden dolu bir yerdir. Şarap, insan kulluğu-
nun evinin temelini tahrib eden bir şeydir, di-
yorlardı. Her kimin Tanrı'ya yakınlık şerefi
varsa, bu evde oturmaktan sakınır. Her ki-
min, Tanrı'nın emrini yerine getirmeden mut-

luluğu varsa, buraya yaklaşmaktan nefret eder! Senin bu kadar ferasetinle, buraya rağbet etmen ve bu kadar zekân ile bu kimselerle birlikte olmayı istemen, şaşılacak şeydir.” dedi.

(R u b â î)

*Meyhane, fitne, bozgun ve şer yeridir.
Şarap, insan aklının çözülmesine sebeptir.
Ben, ona şaşarım ki, senin gibi herşeyi
idrak eden birinin, bu kötülük ve bozuk-
luktan nasıl haberi olmaz?*

— *Pir* : “Ey çocuk, o yerin vasfını ben de işitmişim, bu metanın esasına da ulaşmışım! Tarikat yoluna giren dervişler o yere, “Fesad Evi” diyorlar. Hakikat fennini bilenler, o meta : “Fesad Mayasının Hamuru” biliyorlar. Allah’a hamdolsun, ben oraya ayak basmamışım ve o topluluğun halkasının tuzacağına düşmemişim! Hangi bedbahttır ki, şerefli akıl cevheri ve lâtif kavrayışı ile, o şeye el uzatır? Her iki dünyayı yıkan yarayı, kendinden geçmiş olarak, ciğeri üzerine koyar? Bu manada demişlerdir :

(R u b â î)

*Akıl, insanlık şerefinin kemâli ve Tanrı'ya
kulluk binasının temelidir.
Yazıklar olsun ki, bu yüce bina, şarap
selinden viranlığa yüz tutmuştur” dedi.*

— *Rind* : “Ey Pir, bu sahip olduğun makam, ne yerdir? Bu, senin kadehindeki metanın adı nedir? Bu yerde kalanları, iki cihanın işinde isteksiz görüyorum. Bu işi işleyenlerin, onu, sırrı keşfetme gücü, saydıklarını görüyorum.” dedi.

(R u b â î)

Şarap, daima fitne ve fesaddir!

Ondan dolayı, şeriatda haram edilmiştir.

Ey Saki, senin kadehin, fitneyi, düzelticidir!

Kadehteki, şarap değildir, peki nedir?

— *Pir* : “Ey Rind, benim bulunduğum yer, şifahanedir. Derdlilerin derdine deva olan yerdir. Bilesin ki, ruhun “Şeytan Vesveseleri” adıyla anılan korkunç bir hastalığı vardır! Onun maddesi, cismani lezzetlerin kaplaması ve hayvani şehvetin güçlenmesidir. Onun alameti, bir an dünya işinden rahat olmamak ve bir saat bile düşünceden uzak kalmamaktır. Bazı kimseleri, Huri, ve Gilman arzusu ve cennet bahçesinin nimetleri isteğiyle, bir maksatla karışık ve kulluğa ve riya ile bulaşık bir boyun eğmeye sevkeder! Böylece gerçekte istenen şeyden uzağa atar. Bazı kimseleri de makam ve mevki yükselmesi hayaliyle ve mal, mülk çoğalması hevesiyle, isabetsiz tedbirlere ve yalan düşüncelere kaptırarak, asıl maksattan

mahrum eder. Tanrı'ya şükürler olsun ki, o hastalığı keşfetme kapıları, bana açılmıştır. O hastalığı iyileştirmenin çaresini benim tedbirimin şerbetine konmuştur. O derdlilerden başarı isteyenleri, şüphesiz, benim tarafıma gelir. Benim çare bulan elime ısmarlar. Önce, bildiği bu harap alemin bağlarından sakınmayı söylüyorum, sonra şarabını düzeltici şerbetiyle dimağa temizlik ve vücuduna arınma veriyorum. Ondan sonra ruh besleyen gıdayı ve gönül okşayan güzellerin sözlerinin şerbetini, çözülmeyen gönüle ulaştırıyorum. Kısa zamanda durumu düzelsin ve tereddüden kurtulup iki cihanın tereddüdünden güçlenip dosttan başka dost aramasın! Tanrının mülkünde, Tanrı yolundan başka yolda koşmasın!" dedi.

(R u b â î)

Canlı iken öbür dünyanın işini mukayese etmek bir derddir. Ağır zamanenin kargaşası, gönüle bir yükür. Sarhoşlukta ve kendinden geçmede akıldan olursan, Dikkat et ki hem ondan hem bundan kurtulursun!

— Rind : "Ey Pir, ben derdliye, derman müjdesi verdin! Yaralı gönülün yarasına merhem koydun! Bilesin ki, bundan önce, umursamazlıktan başka bir işe sahip değildim. Cihan

da olan herşeyi, yokluk sanırdım. Bu birkaç günde, itibar sahiplerinin öğüdü vasıtası ve zamane insanların ayıplamasıyla ki hem dünyalık karışıklığı hem de ahiret korkusunun vesvesesidir, ne gündüzün dünyalık endişesinden başka işim, ne de geceleyin ahiret düşüncesiyle huzurum vardır! Ey Tanrı, benim önüme bir çare getir ve beni tehlikeye atma! Hastalığının keyfiyetini kime dedimse, keyfiyetini tanımadı. Gereken dermanı da yapmadı," dedi.

(R u b â î)

Dünya düşüncesi, gönlümden huzuru götürdü.

*Ahiret gamının korkusu, beni zayıflattı.
Her kimden işimin çaresini istedimse,
yüzlerce defa, benden daha çaresiz olduğu ortaya çıktı.*

— *Pir* : "Ey Rind, bilesin ki, tabiat itibar eseri olarak ortaya çıktı, nefis ise dünyaya ait ilgilerin sebepleri için göründü. Böyle olmasaydı, bu ateş daha başlangıçta sönerdi! Allaha sığınarak, söylüyorum, hevesin havanın hareketiyle yükselirdi! Hazırlık düşüncesi zor oluyor. Dünya ve ahiret senden bizar oluyor. Şimdi senin, itibar seven zahidlerden oturup kalkmaktan sakınman gerekir. Sevgilinin bakışıyla sarhoş olup dünya işlerinden rahata

kavuşan ve kadehin verdiği neş'yle ahiret korkusundan habersiz olan dünyaperestlerden de çekinmen gerekir." dedi.

(R u b â î)

*Harap dünyaya meyletmeseydin!
Parlak gönülden ahiret gussasını götürme-
seydin;
Hesap ve azaptan yalnız sen kurtulmazdın,
Dünya azaptan ve ahiret hesaptan
kurtulurdu!*

— Rind : "Ey Pir, şefkatle karışık sözler söyledin ve diğer rahatlık veren inciler deldin! Mademki benim kurtuluşuma söz verdin, beni bekletme! Benim sıkıntımın halli müjdesine ulaştınsa, beni bekleyişte bırakma!" dedi.

(R u b â î)

*Ey Sakı, benden gam ve kederi alan o şeyi
ver!
Dünyaya ait ilgilerden gelen gamı silsin
süpürsün!
Göğüsteki dünyaya ait ilgilerin izi değış-
sin!
Kalması gerekmeyen şey değışsin!*

Pir, Rind'in tabitinde irfan istidadı görünce, gül yanaklı sakıye işaret ederek; "Derdsiz-

lik maddesi olan” Ruhu Cilalayan Şerbeti” getir; yan bakışla iğnesiyle onun kirpiklerinin damarından kan akıt; onun şerbetine birazcık “Şevk İlacı” at; yiyeceğini gönül açan nağmelerden yap hazırla; ki yavaş yavaş inanç bağını şekilden kesip manaya ulaştırırsın, saplantı ipini mecazdan kesip gerçeğe bağlasın!” dedi.

(R u b â î)

*Kederi ortadan kaldıran şarabı içen kişi
ne hoştur!*

*Bir an için akıl vesvesesinden uzak ayrı
düşer.*

*Tanrı'ya bağlanmak, O'nun gayrisinden
uzaklaşmayla aynı şeydir.*

*Ayrılıkta da Tanrı izi vardır. Bulmaya
çalış!*

Sakı, Pir-i Mugan'ın yol göstermesiyle, er-gavan renkli şaraptan bir damlayı “mahabbet şerbetine” karıştırıp, zarif bir şekilde, Rind'in eline verdi. Rind, arkadaşçasına dudağına götürdü. Şarabın neş'esi, utanma perdesini aradan kaldırıncaya, Aşk Sultanı, varlık dünyasının uzayında, ortaya çıkış bayrağını dalgalandırdıncaya, Rind, cihanı müşahadeye göz attı. Onun ışığından, neş'enin ta kendisi olan vahçelerin teması elverdi. Olayların ta kendisi

olan nurdan karanlığın sıkıntısından ne o nurlara bir tehlike var, ne de hadiselerin sonbaharından o bahçelere bir zarar var! Rind, yeni açılan bir gül gibi terennüme başladı :

(R u b â î)

*Ey felek, beni kine düşürdüğün yeter!
Bir yanakta, benim muradıma ulaşamayışımın kapısını açtın! Muradıma ulaşamaktan âciz olmadığımı görünce,
Sonunda çaresiz kalıp, muradımı verdin!*

Elhasıl, Rind'in dimağına, rindlerle olan sohbetinin tadı öyle oturdu ki, neş'esinin derecesi, Zahid'e doğru dönüşün kapılarını kapadı. Zahid, Rind'in başına birşey geldiğini bildi. Kendi kendine: "İblis, onun yoluna bir tuzak koydu." dedi. Babalık bağı, onu kıskaçlığa sevketti. Meyhaneye yönelmeye aldırişsiz yaptı. Meyhaneye koştu. Rind'i, şarap içenlerin halkasına oturmuş, gördü.

— *Zahid* : "Ey Rind, sonunda şeytanın aldatmasına kapıldın ve bizim yüzümüzü silip süpürdün!" dedi.

(R u b â î)

*Felek senden beni ümitsiz etti. Derde bak!
Görmediğim bir işi, senden gördüm.*

Yüz bulmadan ve öğünmeden korkuyordum.

Korktuğum şey başıma geldi!

— *Rind* : “Ey Zahid, sen beni, bozuk inançlı şarap içenlerle düşüp kalkmaktan engelledin! Burası namuslu rindlerin mahfelidir. Sen benim nefsimi, pis şaraptan men’ ediyordun, bu can okşayan bir şaraptır. Biraz otur ve bu topluluğun hareketlerini gör! Zannettiğinin tersine, hali müşahede edersen, şüphenin aksine düşünceye dalarsın!” dedi.

(R u b â î)

Her ayna, gerçekten kabuk içinde bir özdir.

Dostla düşmanı seçmek zordur.

İyi bildiğin çok kişi aslında kötüdür.

Kötü dediğin çok kişi aslında iyidir.

— *Zahid* : “Ey Rind, bu oyunlar, şeytanın aldatmacısıdır. Nefse ait lezzetlerin oyunlarıdır. Kötüyü, iyi sanıyor mışsın, kendi kendine kararlaştırdığına inanmışsın! Eğer öyle olmasa, İblis bu gibi oyunlarla haramı helal gösterir mi? Yoksa herşeyi bilenlerin hakkından nasıl gelir? Bilesin ki, kötü yapmış kişi, bir bilmiştir. Kötüyü, iyiden ayıramamıştır. Şimdi sen meyhaneyi, ma’bed sanmışsın, onun tanığı halindedir. Şarabı, halin kaynağı tasavvur etmişsin! Bu manaya delalet eden :

(R u b â î)

Şirret şeytana, şaraptan yüzlerce meded vardır!

Çünkü şarap, aklın yüzünün perdesidir.

Fasik, bütün kötü işleri, iyi biliyor!

Onların kötü olduğunu bilse asla yapmaz!" dedi.

— *Rind* : "Ey Zahid, sen meyhaneyi, İblis'in makamı, olarak adlandırıyorsun! Şarabı, bozunculuk aleti biliyorsun! Onun fitnesinin tuzağı, hırs ve gururdur. Bunlar, meyhane sakinlerinden uzaktır. Şeytanın fesad aleti, hile ve gösteriştir. Bunlar, şarap içenlerin gözünde, yanlıştır. Eğer bu evi, Tanrı'dan boşalmış diyorsan, Tanrı'yı her yerde hazır bilmiyorsun; eğer bu evde, Tanrı'nın varlığını itiraf edersen, İblis'i, kinayeye dile ortak getiriyorsun!" dedi.

(R u b â î)

Şeytan, daima Tanrı'dan yüz çevirendir.

Nerede Tanrı varsa, şeytandan boştur.

Tanrı'yı anmadan durma, şeytandan korkma!

Şeytanla konuşur olmak, insanlıktandır.

— *Zahid* : "Ey Rind, mademki Tanrı her yerde hazır ve herkesin durumunu görür,

o halde niçin bir bahane ile edebe uyarak, Tanrıya kulluk edenlerin mescidine ayak basmadın? Gafillerin toplandığı mehanede hala bozguncularla oturuyorsun? Orada, o mahfelde ayıplardan ne gördün? Bu mecliste, güzelliklerden hangi sanatı duydun? Eğer İblis'in oyunu, senin zamanının fitnesi değilse, mescid yerine meyhaneyi seçmen nedendir?" dedi.

(K i t ' a)

Şarap arayanlar ve gurur sarhoşlarının topluluğu,

Gönüllerini, Hakkı bilip tanımaktan gafil tutarlar.

Mesciddekilerin eğer fayda cinsinden bir meyveleri varsa, meyhanedekiler ne elde ederler?

— Rind : “Ey Zahid, dikkatle düşünme gözümü açınca, şöyle şöyle düşündüm ki, mesciddekiler, kendileriyle gururlanmaktadırlar. Meyhaneye çekilenler ise kendinde değil! Mescidde ibadet edenleri ibadetlerine olan güvenleri, gurur sarhoşluğuna atmış; meyhanenin gafillerini, hatayı itiraf etmeleri, gaflet uykusundan uyandırmış! Orada doğru suretine girmiş bir hata gördüm. Burada ceza elbisesine bürünmüş bir sevap gördüm. Suçunu tanıyan suçluların bağışlanma ümidi vardır. Gururlu olarak kulluk edenlere Tanrıya baş

kaldırma korkusu vardır. Şüphesiz, kendimi korku çukurundan ümid vadisine çektim. Yokluğa ulaşan silsile ile, varlıktan ilgimi kes-tim.” dedi.

(K ı t ' â)

Mesciddekilerin hepsi, kavga ve döğüş adamudırlar.

Akla yasak olan şeyin onların sohbetine rağbeti var.

Meyhanedekilerin hepsi, kendilerinden habersizdirler.

Ben, kendisinin adını anmayanların yerindeyim.

— *Zahid* : “Ey Rind, insanın yaptıkları ya dünya hallerine uygundur veya ahiret durumlarına uygundur. Şarabın niceliğinde, hem onun işini unutmaya vardır hem de bunun elde edilmesinden mahrumiyet! Şuna şaşarım ki, bir kimse, hayvanlar üzerine akıl şerefiyle öğünür de niçin kendisiyle öğünmesine vesile olan şeyi kaldırmaya çalışır? Üzerinde durum ki, eğer Tanrı, şarabı haram kılmamış olsaydı, kimse ona rağbet etmezdi! Besbelli ki, şarap içmek, nefse uymaklardır. Belki de Tanrı emrine karşı gelmek içindir!” dedi.

(R u b â î)

Tanrı'nın seni men'ettiği birşey, boşuna niçin rağbet gerekir? Seni kendisine karşı bilen kimse, elbette senden hoşnud olmayacak!

— *Rind* : “Ey Zahid, şarabın haram olduğunu biliyorum. Özellikle bu sebepten benim ona rağbetim tamdır. Çünkü nefis, zalimdir. Bunun için beni bela tuzağına atmış ve kendi heva ve hevesim vasıtasıyla Tanrı'ya kulluktan uzak tutmuştur. Ben, onun intikamın hakkından gelmiyorum, zaruret halinde kötülükler yaparak, Tanrı'nın azabına müstehak göstermiyorum ki, Tanrı, benim intikamımı ondan alsın ve beni zalimimin zorlamasından rahata ulaştırsın!” dedi.

(R u b â î)

*Bir nefisde, saf şarap hevesi olursa,
Bana, hayır kapısı ve sevap yolu kapalıdır.*

*Ben bu açık zulme mükafat olarak,
Onu, yanlış işden dolayı, azab ehli yapıyorum.*

Mademki, kullukta kusur etmeyenler, rahmet yüzünün aynasına sahip olurlar, kötülük işleyenleri de bağışlanma eserlerine mazhar edecekler ümidi vardır. Besbelli ki bağış-

lanmak, kötülük yapmaya bağlıdır. Kötülük yapanlar, Tanrı'nın bağışlamasını harekete getirenlerdir." dedi.

(R u b â î)

Kul, baş kaldırma ve suçlardan uzak olunca,

Bağışlama, gayb perdesiyle örtülüdür.

Bağışlanma, kişinin günahından ıhasıl oluyor.

Günah işleyen her kişi, bağışlanmıştır.

Buna göre, kötülüğün faydası, sevaptan önce görünüyor! Bu sebeple günah, yaradılışa daha cazip geliyor. Çünkü Tanrı'ya isyan eden kişi, yaptığının cezasına ulaşıyorsa, bu adaletin görüntüsüdür. Eğer yolu affa götürüyorsa, bağışlanma yeridir. Mademki hata, böyle iki şekilde yüz gösteren bir sanattır, kuldan onu terketmek sözü yanlıştır." dedi.

(K ı t ' a)

Sevap işleyenler, gerçi rahmete yakındırlar.

Mahşer gününde bir sığata sahip olurlar.

Kötülük yapanlarda iki sıfat zuhura geliyor :

Azap vaktinde : adalet sıfatı, aş zamanında : bağışlama!

— *Zahid* : “Ey Rind, gerçi sınırı aşmanın bağışlanması, yanlışın ortaya çıkışındandır ve af da uygunsuz işler içindir. Ama anılan işlerin hata ve zaruretle ortaya çıkması şartına bağlıdır. Yaptıklarından ders alarak onlardan yüz çevirmiş ve bağışlanmasını dilemek gerekir. Yaptıklarına pişman olarak özür kapılarını açmalıdır. Bir kimsenin daima hayasızlığı iş edinip Tanrı'nın emir ve yasaklarının işleyişinde yaralar açacak ve sonra da bağışlanmaktan faydalanacak, mağfiret bahçesinden gül verecek... böylesine şaşarım!” dedi.

(R u b â î)

*Bir kimse, bilmeden günah işlemişse,
Tanrı'nın affına ve ihsanına yol bulur!
Bilerek günah işleyen bir kimsenin, af
dilemek için bağırtıp çağırması boşuna-
dır.*

— *Rind* : “Ey Zahid, dilinde ümitsizlerin sözünü geveliyor, Tanrı'nın rahmetinden mahrum olanların efsanesini okuyorsun! Bilesin ki, bağışlamanın derecesi günah kadardır. Merhametinki de kullukla münasıptır. Bilerek günah işleyeninki, unutarak yapılan günahтан öncedir. Malumdur ki Hz. Adem aleyhisselam, “İsimler İlmi” ni biliyordu. Bundan dolayı “yasak ağacın meyvesi”nden yemiyordu. Tanrı'ya başkaldırınca, bu vesileyle, ba-

ğışlama güzellerinin yüzünden perdeyi kaldırdı.” dedi.

(R u b â î)

Biz günah ehliyiz. Günah bizim süsümüzdür.

*Günahsız olmak bize ne vakit layık oldu?
Günahtan bize o kadar da ayıp yoktur:
Bu iş, bizim ana ve babamızın da yoludur!*

— *Zahid* : “Ey Rind, bozuk düşüncene uymuşsun ve bozuk deliller getiriyorsun! Benim öğütlerimin yanlışlığına da taklid yoluyla kafa tutuyorsun! İşin bu şekli de suç işlemenin bir yolu olmasın!? Tanrı’ya boyun eğmede bahane arama! Cahiller, yasaklara dair olan dersi senin davranışının şeklinden okurlar. Kötü işleri, sadece senin tevillerinden, iyi, bilirler. Bunun sonucu, senin kötülüğüne eklenmesini gerektirir. Bunun eseri, senin hatanın artmasına vesile olur!” dedi.

(R u b â î)

*Zamanede, Tanrı’ya karşı gelen iş yapma!
Yaparsan gizle, açıkça yapma!
Cahillere, günah şeklini hatırlatma!
Öğretme!
Kötülükleri öğretmek kötülüktür, sakın yapma!*

— *Rind* : “Ey Zahid, cihan mülkünü ele geçirmeye teşebbüs edenler ve Ademoğullarının geçim tedbirini yüklenenler hem bilgice benden daha yüksek hem de emirlerinin gücü bakımından benden daha güçlüler. Mademki nöbet borusunun sesiyle saz işitmeye (dinlemeye) izin vermişler, meyhane inşasına ve güzelin cilvesine cevaz vererek, sarhoşluk ruhsatının ve güzellerin yüzüne bakma müsaadesinin kapılarını, dünyadakilerin yüzüne açmışlar, bu senin ayıplama emrinin bana ne faydası ve öğüdü olabilir? Öyle ki, yasaklar eğer haramsa, memleketin çeşitli bölüklerinin toplanması cihetiyle bir düzendir!” dedi.

(R u b â î)

Haram işler, şeriatin reddettiği şeylerdir. Şeriatin aynası, ondan karanlık pasını tutmuştur.

Ama ne yapılabilir ki düzen düşüncesi, Onun işlenmesine, genel olarak, ruhsat vermiştir!

— *Zahid* : “Ey Rind, şarabın aybı ve onun çirkinliği herkese açık, anlatılmasına da gerek yoktur. Sen şimdi onun keyfine ulaştın ve onun neş’esinin zevkını gördün, o halde, gizli sırrın üzerindeki perdeyi aç! Onun faydalarındaki inceliği beyan et! Onun faydası, o kişinin yönünü Tanrı düşmanlığına

vardırđını söyle! Onun menfaatinin kişi, temerrüdü sebebiyle, şeriaten uzak düşürmeye yeterli olduğunu söyle!" dedi.

(K ı t ' a)

Tanrı, bir menfaat peşinde günah işlemek ayıptır, diyordu.

Ayıp olarak, kişiyi akıldan uzak kılması, yeterlidir.

Gerçekten, günah, kişiyi Tanrı'ya düşman ediyorsa,

O kişi yönünden acaba hüneri nedir?

— *Rind* : "Ey Zahid, şarabın menfaatleri hakkında, Tanrı kelami, gizlilik perdesini açıklığın yüzünden kaldırmıştır, şarabın faydalarını beyan etmeye ne ihtiyaç vardır? Hikmet sahiplerinin mübalağasının çokluğu, gerçeğin aynası üzerinde şüphe tozu bırakmamıştır. Bir topluluğu, Tanrı'ya ait işle uğraştıklarını, dilleriyle söylemesine ne gerek var? Besselli ki şarabı hatırlamıyorlar! Bazıları da Tanrı'ya kulluk yolundan gafildirler. Belli ki fesat işlemeye meyilleri vardır. Bundan daha iyi ne olur ki, şarap onların aklını alıyor ve dünyayı onların fesadından kurtarıyor." dedi.

(R u b â î)

Ey kötülük yolunun yolcusu!

Senin davranışların Tanrı'nın rızasından dışarıdır!

Aklın başında iken şer ve fesad'ın dolaştığı yersin!

Şarap iç, sarhoşluğun akli başında olman iyidir!

“Kısaca, şarap ruhun temizlenmesine vesiledir. Nefsi güçlendiren bir güçtür. Cismin azalarını terbiye edicidir. Faydalarından en büyüğü olarak bu yeter ki, dimağı temizlenmiş olarak, onları gönül çeken nağmeleri duymaya kabiliyetli ediyor. Lezzetlerin başlangıçlarında, güzel sesler düzenliyor.” dedi.

(Kı t' a)

Bâde, idrak aynasının üzerinden pası siliyor.

Bu halin tanığı, gönül çeken nağmelerin zevkidir.

Karanlık dimağı, bulanıklıktan temizliyor.

Sarhoş, bu yüzden hoş sadâları temenni ediyor!

— *Zahid* : “Ey Rind, bu öğmeyi tasavvur ettiğin şey, kötülüğü budur ki, badenin değerinin delili diye sunduğun hususlar, onun pespayeliğine dairdir. Şarap saz idrakini harekete getirir, dedin! Bu onun makbul olmasının sebebi değildir. Belki ondan sakınmayı gerektirir. Çünkü saz, oyuncakların şarabıdır.

Boş işlerle uğraşan cahillerin tabiatının hastalığıdır. Hakikat ehlinin ona bakışı yoktur. Ne de tarikat eshabının gönlünde bir eseri yoktur. Şeriatin redettiği birşey, daha işin başında, Tanrı'ya kulluğu unutmaya sebep olur. Nesini beğenirler? Başkaldırmaları mukabilinde, bu suçlu işlemelerinde ne fayda bulurlar? Şaşarım!" dedi.

(R u b â î)

Saz'ın niteliği, oyun ve eğlencenin ta kendisidir.

Bu da akılın fesada uğraması ve edebın bırakılmasıdır.

Ona heves etmede, noksanlıktan başka birşey yoktur.

Olgun kimselerin ona rağbet etmesi acayıptir!

— *Rind* : "Ey Zâhid, gönül çeken bir nağme, Tanrı katının ipidir. Güzel seslerin zabtı yüce alemlerin merdivenidir. Ruha, işin başından haber ulaştırıyorlar. O'nu cisme ait alakaların bağından kurtarıyorlar. O'nun makamların her kısım, bir sır perdesidir. O'nun seslerinden her nağme, Hak katına bir yalvarıştır. Bu zevklara temayül etmek, İdrak'in gereklendendir. Bu şevk ve heyecanı dilemek, temiz yaratılışın özelliğidir. Saz nağmesinin be-

reketi ve ses güzelliğinin şerefi olarak; can eriten aşk ateşini, katı kalblilerin ocağına atması ve gafilleri aşıklık derdinin neş'esinden haberdar etmesi, yeter!" dedi.

(K ı t ' a)

*Hos sadalar, aşkın kımıldanışına sebeptir.
Saz vasıtasıyla, habersizlere, aşk haberini ulaştırıyor.*

Aşk, bir gizli sırdır. Saz vasıtasıyla ayan oluyor.

O sırrın, sazın perdelerinin ötesinde olduğu anlaşıldı.

— Zâhid : “Ey Rind, saz'ı, güzel aşkın ortaya çıkışına vesile biliyorsun! Bu isabetli bir düşünce değildir! Sesin güzelliğini, heves silsilesinin kımıldamasıyla “beğenilmiş” diyorsun! Bu düşünce uygun değildir! Çünkü aşk, iyi ad sahiplerini kötü adlı yapar! Aşk, kara günlülerin ve akıbeti karanlık kimselerin işidir. Bir kimsenin iradesini, heva ve hevesinin eline kaptırması yazıktır! Yüzünü selâmet yönünden kınamak, kötülenmek köşesine çevirmesi de! Özellikle aşkın çirkinliğine vakıf olan, hoş yaradılışların ona heveslenmelerine şaşarım! Hatta aşkın kınanmaya vesile olacağına da muttali'dirler! O halde niçin aşkı, güzel sözlerle öğüyorlar? Acaba onun menfaatlerinden

ne görmüşlerdir? Acaba onun faydalarından neyi duymuşlardır?" dedi.

(K ı t ' a)

Hikmet sahipleri, aşkı, sevda temeline oturtmuşlardır.

Her kimse sevdayı kendisine şiar edinirse, bir devanedir. Âşıkın divâne gönlünde, aşk havası vardır! Bu da bir viranede, bir ateşin kıvılcığından ibret almaktır.

— *Rind* : “Ey Zâhid, mecazic söz söylüyorsun ve hakikat yolunda yürümüyorsun! Bilesin ki aşk, insan vücudunun sedefinde, ilahî emanetin cevheridir. İnsan ruhunun gerçeğidir. Kâinatın binası, ona dayanır. Küllî akıl, irade ipinin başını, ona teslim ediyor. Aşkı, tavsif etmekten müstağni biliyorum. Maşuku, zat'ın keyfiyeti olarak tanıyorum. Aşıkın adının yükselmesine sebep ve saygı görmesine amil biliyorum. Güzel yüzlülerin güzelliğinin tecellisinden haberdar olması ve mahubların güzelliğini müşahedede ihtiyarının elden gitmesi yeterlidir.” dedi.

(K ı t ' a)

İnsan, “ahsen-i takvim”e ve O'nun suretinin güzelliğine sahiptir. Tanrı kudretinin ve yaratıcılığının en güzelidir. Aşk'ın, ma-

habbet gözü, aşk'la O'nun tarafına göz atmazsa, Tanrı kudretinin o yaratıcılığı zayi olmuştur!

— *Zâhid*: “Ey Rind, aşk'a, güzellerin güzelliğinin münasebiti, kötülenme sebebidir. “Aferin, iyi olmuş!” demelerine sebep değildir. Mahbubların güzelliğinin cazibesine kapılmak, pişmanlığa sebeptir. Terbiyeyi göstermek değildir. Çünkü güzellerin güzelliğine bakmak, gönül sahiplerinin aklının bozulmasına ve mahbubların cemalinin müşahedesi, olgun kişilerin noksanlaşmasına vesile olur. He rikm, güzellik sahibi bir kimsenin yüzüne ilgiyle bakarsa, kendisini alemin maskarası yapar! Her muradına ulaşamayan, bir güzel yüzünün sevgi kadehinden bir damla içse, dünya ve ahireti unuttur. Çünkü bakılan güzellik, bakanın şehvetini artırır, bunun çirkinliği, gerçeği olduğu gibi bilenlere apaçıktır. Özellikle şekil, suret güzelliğinin başına gelenin açıklığı, davranış dünyasının ma'na bilenleri, daima ona rağbet ederler ve onu isterler.” dedi.

(K ı t ' a \

Her kimse şekil güzelliğine âşık olursa, şüphesiz onun aşkı, geçici güzelliğin zevaliyle yok olur.

Aşk'a o konak, hüsn'e de bu hâl uygun düşer :

Aşk, sebatsız bir şey; hüsn (güzellik), yokolan bir nakış!

Güzellerin yüzündeki tüyler, işin aslından haberi olmayanların fitneye düşmesidir.

Güzel yüzlülerin zülfünün kıvrımları, câhillerin yolunun tuzağıdır!

— *Rind* : “Ey Zahid, güzel denen, güzel yüze, güzel demiyorsun! Güzele bakmaktan da zevk almıyorsun! Bilesin ki, güzellik, varlığı gerekli olan Tanrı’nın yüzünün aynasına sahiptir! Tâlib’in varmak istediği yere giderken kılavuzu, Allah nurunun görüldüğü güzellik ve sonsuz feyz ve bereketin kaynağıdır. Hüsn ile cemâl’in yokolacağını düşünmek, câhillerin zanlarıdır. Çünkü onun hakikatinin zevali yoktur! Belki onun üzerinde göründükleri yokolabilir. Her devirde, o gayb âleminin güzelliği, bir huzur kaynağıdır. O gizlilik perdesinin arkasındaki güzel, her biçimde bir görünüşle tecelli eder. Eğer devir bir değişikliğe uğramışsa, ona ne zarar var? Eğer elbise değişikliğe uğramışsa ona ne noksan var? Güzel görünüşten, onun niceliği aranır! Azalarının bir araya gelişindeki tenasüp değil! Mahbubun cemalinden kasdolunan “gerçek”tir. Parçalarının düzindeki uygunluk değil!” dedi.

(K ı t)

Güzelliğin kaynağında yatan su ve topraktır, şüphen olmasın! Güzelin yüzünde tecelli eden hakikattir.

Bu perdede bir oyuncu vardır. Olmasa, kimse kendi kendine, ne perde, ne perde sahibi, ne de perde'de görünen olur!

Suret'ten ma'nâ'ya götüren bir rol vardır. Ma 'nâ gülünün görüldüğü yerler, suret'in bahçeleridir!

— *Zâhid* : “Ey Rind, vakitler münakaşada geçti. Zaman mücadelede zayı oldu. Ne benim öğütlerim sana faydalı oldu, ne de senin delillerin bana fayda verdi. Karşı karşıya gelmekle senden uzaklaşmayı arasam görünüşteki ilgim, ülfet eteğimden yakalıyor, beni bırakmıyor! Aramızdaki anlaşmazlığı kaldırmak için sana öğüt söylesem, senin gönlünün sahifesi, benimseme işareti göstermiyor! Bende bu işin bir çaresi yoktur! Hem sen de kendi kendine çarenin ne olduğunu söyle!” dedi.

(R u b â î)

*Derd ki, benim derdim, dermana ulaşmadı!
Senin işindeyim, iş düzene ulaşmadı.*

Bütün ömrümde, işim, senin sözünden başkası değildir.

Ömür bitti, söz sona ulaşmadı.

— *Rind* : “Ey Zâhid, âlemin fesat maddesi iki şeydir; her ikisi de şekil hatasında, birbirine uygundur :

Birincisi : riyâ; dinde seçilmiş zahidlerin yolunun tuzağıdır!

İkincisi : zinâ; Allâh'ı yakinen bilen rindlerin yolkesicisidir!

Nerede bu iki bozguncu (müfsid) yoksa, rind ile zahid'in hakikati birdir. Ben sende, riyâ var, sanıyorum. Sana muhalefetim onandır! Sen bende, zinâ tasavvur ediyorsun! Öğütlerindeki mübalağanın delili, o şüphedir! Ne zaman bu ikisinin arasından şüphe kalkarsa, zâhid, rind'den gizlenir, kaçır, demezsin! Günahkârın zinâsı, zahidin riyâsına karinedir. Fâsık'ın kötülüğü, Tanrı'ya kulluk edenin riya'sı mesabesindedir.” dedi.

(R u b â î)

Zâhid, riyâ ile Tanrı'nın yakınından uzaklaşır.

Rind'in yolu, fiskten dolayı beğenilmez!

Her ikisi, her ikisinden her an kurtulmalıdır!

İki dünyayı kazanmayı elde etmeğe, her ikisi de muktedir.

— *Zâhid* : “Ey Rind, zahidin riyâsında biraz fayda vardır. Gerçi riyâsından dolayı, onun kullukları, hakikatte bâtil oluyor, ama

görünüşüne bakarak, diğerlerini Tanrı'ya kulluğa teşvik ediyor. Görünmeyen yönüyle, Tanrı'nın azabıyla karşı karşıya ise de, görünüşü sevap işlediğine delildir. Riyanın bir çaresi vardır da, yasakları işleyenin ne özrü olur?" dedi.

(R u b â î)

Riyâ'nın gösterişin çirkinliği bellidir.

Riyâ sahipleri Tanrı'ya yaklaşımdan mahrumdur.

Tanrıya kulluğun rengi ve kokusu olursa, güzeldir.

Bir fâsıkın yolunu düzeltmek, zemmedilmiştir.

— *Rind* : "Ey Zâhid, bilesin ki, Tanrı'ya yakın olanların yanında tevbe, değerlilik âlâmetidir. O değerliliği kavramaya, günah, bir vesiledir. Yasaklardan tatmış olanların derecesi, o yoldan geçmiştir. Bunlar, yasağın tadını tatmayıp da sadece duymakla haramdan sakınanlardan üstündür. Yasağı görmemiş olanlar, taklidle söz söylüyorlar. İşlemiş olanlarsa gerçeğe giden yolu arayanlardır." dedi.

(R u b â î)

Yanlışı yapılan işte bir fayda vardır.

Cihan ehli, o faydadan habersizdirler.

Billâhi, suç işleyenin tevbesi, günahsızların minnet ve gururundan daha iyidir!

Allah'a hamd olsun ki, yasakların, haramların hakikatine ulaştım. Ayağımı onların üzerine koydum. Nikâhla gelen hava ve hevesin güzelini boşadım! O'na yol verdim!" dedi.

(R u b â î)

Gönül dünya işinin temeli, binası, hiç'tir, dedi. Dünya için gam çekmekte hiçtir.

Gam ve kederi def için şarap içti. Bir müddet şarhoş düştü.

Aklı başına gelince, bu da bir hiç'tir, dedi.

Zâhid : "Ey Rind, ne sen kendi inancın üzere kaldın, ne de benim dediğim yere geldin! Benim inandıklarımı, delillerle bâtil ettin! Sonunda kendi inandığını da "Hiç"e çıkardın! Bu bir şaşkınlık alâmeti ve başıboşluk delilidir. Eğer cihanın bütün halleri bâtil iseler, hak nerededir? Eğer bunlar, senin önünde, senin gözünde, varlık sahibi değillerse, "mutlak varlık" nedir? dedi.

(R u b â î)

Ey, önünde herşeyin varlığı, hebâ olan sen! Şekillerin değerine dair düşüncen yanlıştır! Hepsinin bâtil bir varlığı olduğunu söyledin!

"Hakk'ın Vücûdu" varsa, açıkla, nerededir?

— *Rind* : "Ey Zâhid, kâinatın hallerini, görünüşünü, bâtil bilmek, "Hakk"ı beyan etmektir! Allah'tan başkasını yok bilmek, "Mutlak Vücûdu" ispat etmektir." dedi.

(R u b â î)

*Ben ve Sen, varlık mülkü'nde bulduğkça,
Aramızda söz açılıp kavga ile "hak" ve
"bâtil" olacaktır.*

*Bâtil, ortadan kalksın diye, biz onu
kaldıralım!*

*O zaman, söylenen de, işitilen de "Hakk"ın
ta kendisi olur.*

İşin sonunda Zâhid, irfan sahibi Rind'in uyarmasıyla, işlerinin aynasında riyâ tozlarını temizledi. Rind de işlerin aslına vâkıf olan Zâhid'in öğütlerinden faydalanarak, halinin görünüşüne, tövbe örtüsüyle süs verdi. Her ikisi de birbirlerine karşı gelmekten vazgeçip, zıd hareketlerden arınmış ve temizlenmiş olarak, "teklik" mertebesine ulaştılar. Dostluğun makbul yolunu ve mahabbetin delili olan hidayet caddesini seçtiler.

(R u b â î)

*Fânilik köyünde, akıllı ile deli birdir,
aynıdır!*

*Denizin dibinde, taş ile inci danesi birdir,
aynıdır!*

*"İyi ve kötü sayma" işi ortadan kalkınca,
mescid ile meyhane birdir, aynıdır!*

Bitti.